

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Leena Hemminki

HENKILÖKOHTAINEN APU

Kyselytutkimus vaasalaisille henkilökohtaisen avustajan työnantajina
toimiville vammaisille

Sosiaali- ja terveysala

2012

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Leena Hemminki
Opinnäytetyön nimi	Henkilökohtainen apu. Kyselytutkimus vaasalaisille henkilökohtaisen avustajan työnantajina toimiville vammaisille
Vuosi	2012
Kieli	suomi
Sivumäärä	54 + 4 liitettä
Ohjaaja	Hans Frantz

Opinnäytetyön avulla selvitettiin henkilökohtaisen avustajan työnantajina toimivien vaasalaisten vammaisten kokemuksia heidän saamistaan palveluista ja siitä onko henkilökohtainen apu heistä riittävää. Lisäksi kartoitettiin työnantajuuteen liittyvää tuen tarvetta, halukkuutta toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana, miten avustajan poissaoloon on saatu sijainen ja kuinka usein avustajan sijaista on tarvittu. Kyselyn avulla haluttiin saada konkreettisia kehittämis- ja parannusehdotuksia henkilökohtaisen avun piiriin kuuluvilta vaikeavammaisilta.

Aineisto tutkimukseen kerättiin kyselylomakkeella. Menetelmänä käytettiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusaineiston analyysia. Tutkimus tehtiin postikyselynä. Kohderyhmäksi rajattiin vaasalaiset vammaiset, jotka toimivat henkilökohtaisen avustajansa työnantajina

Vastausprosentti tutkimuksessa jäi 50,6 prosenttiin. Palvelut koettiin pääasiassa hyväksi ja toimiviksi. Henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimiminen oli suurimman osan mielestä paras tapa vaikuttaa omaan elämään ja arjen suunnitteluun. Omien menojen ja aikataulujen mukaan voi suunnitella avustajan käyttöä itsenäisesti. Työnantajana voi valita avustajan itse ja voi vaikuttaa avustajan työtehtäviin. Vastaajien osalta henkilökohtainen apu tukee itsenäistä asumista. Akuutti sijaistarve kaipaisi ratkaisumallia ja henkilökohtaisille avustajille toivottiin saatavan täydennyskoulutusta.

Avainsanat henkilökohtainen apu, vammaisuus, vammainen henkilö, työnantajuus

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Leena Hemminki
Title	Personal Assistance. A Questionnaire to Disabled Persons who Act as an Employer to a Personal Assistant in Vaasa
Year	2012
Language	Finnish
Pages	54 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Hans Frantz

The aim of this bachelor`s thesis was to research the experiences the disabled persons, who act as an employer to their personal assistant in Vaasa, have of their services and if they get enough personal assistance. In addition, the study reflects over the need for support when being an employer, the willingness to act as an employer to a personal assistant, how a substitute for an assistant has been found when the ordinary assistant has been absent and how often there has been a need for a substitute assistant. The aim of this inquiry was to get concrete proposals for the improvement and development of services to severely disabled.

The material in this study was collected with a questionnaire. The thesis uses both quantitative and qualitative methods of analysis. A questionnaire was sent by post. The target group for the study includes the disabled persons in Vaasa that act as an employer to their personal assistant.

The response rate was only 50,6. The general opinion was that services are good and functional. The majority of the respondents indicated that acting as an employer to a personal assistant is the best way to influence one`s own life and planning everyday life. It is possible to plan independently how and when to use the services of an assistant based on one`s own needs and schedules. As an employer you can choose the assistant by yourself and influence the assistant`s work tasks. The personal assistance supported the independent living of the respondents. It would be important to find a solution to the short-time substitute need and there should also be further education for the personal assistants.

Keywords   Personal assistance, disability, a person with disability, employer

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	8
2 VAMMAISUUS	9
2.1 Vammaisuuden selitysmalleja	10
2.2 Vammaispolitiikka	11
2.3 Lainsäädäntöä	13
2.4 Vammainen henkilö.....	16
3 HENKILÖKOHTAINEN APU	18
3.1 Henkilökohtaisen avun järjestämistavat	19
3.1.1 Henkilökohtainen apu ja henkilökohtainen avustaja	20
3.1.2 Henkilökohtainen apu ja palveluseteli	20
3.1.3 Henkilökohtainen apu ostopalveluna tai kunnan omana toimintana	21
3.2 Henkilökohtaisen avun myöntäminen	22
3.3 Vammainen henkilö työnantajana	23
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
4.1 Tutkimusaiheen valinta	25
4.2 Tutkimusmenetelmän ja kohderyhmän valinta	26
4.3 Tutkimuslomakkeen laatiminen	27
4.3.1 Tutkimuslomakkeen rakenne	27
4.3.2 Tutkimuslomakkeen sisältö	28
4.4 Tutkimusaineiston kerääminen.....	30
4.5 Tutkimusaineiston analysointi.....	31
4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	32

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
5.1 Vastaajien taustatiedot.....	34
5.2 Vammautumisen syitä ja apuvälineiden käyttö.....	35
5.3 Henkilökohtaisen avun käyttö	38
5.4 Muiden palvelujen osuus ja tyytyväisyys palveluihin.....	39
5.5 Henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimiminen	40
5.6 Henkilökohtaisen avustajan sijaisjärjestelyt.....	43
5.7 Vastaajien antama muu palaute	45
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	46
7 POHDINTA	51
LÄHTEET	52

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Vastaajien asumismuoto	s 34
Taulukko 2. Kysymyslomakkeen täyttämässä tarvittu apu	s. 35
Taulukko 3. Vastaajien ilmoittamat vammat / sairaudet	s. 36
Taulukko 4. Henkilökohtaisen avun riittävyys	s. 39
Taulukko 5. Tyytyväisyys palveluihin	s. 40
Taulukko 6. Halu toimia työnantajana	s. 43
Taulukko 7. Avustajan sijaisen tarvekartoitus	s. 44

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Saatekirje**LIITE 2.** Kysely henkilökohtaisten avustajien työnantajille Vaasassa**LIITE 3.** Följebrev**LIITE 4.** Frågeformular för arbetsgivare till personliga assistenter i Vasa**LIITE 5.** Tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Sosionomiopintoihin liittyvän sosiaalipalvelutyön harjoittelujaksoni suoritin Vaasan vammais- ja esteettömyysasiamiehen ohjauksessa ja harjoitteluajana pääsin tutustumaan Vaasan vammaispalvelujärjestelmään ja vammaisjärjestöjen toimintaan. Etsiessäni aihetta opinnäytetyölle otin yhteyttä vammais- ja esteettömyysasiamieheen, jonka kanssa aihetta pohdittiin. Näin löytyi yhteys Vaasan seudun avustajakeskukseen ja alkoi yhteistyö Vaasan kaupungin vammaispalvelujen kanssa. Tutkimuksella haluttiin saada tietoa siitä kuinka toimivina henkilökohtaisen avun piiriin kuuluvat vaasalaiset vaikeavammaiset kokevat saamansa palvelut, ovatko he tyytyväisiä palvelujen riittävyteen ja haluavatko he toimia henkilökohtaisen avustajansa työnantajana.

Kartoitus suoritettiin kyselylomakkeella, joka laadittiin yhteistyössä avustajakeskuksen työntekijän ja vammaispalvelujen sosiaalityöntekijöiden kanssa. Vaasan kaupungin vammaisneuvosto oli ehdottanut kokouksessaan 15.9.2011, että selvittäisiin henkilökohtaisen avustajatoiminnan tilannetta ja tämä otettiin huomioon kysymyksiä laadittaessa. Vammaisjärjestöjen kautta oli tuotu viestiä, että akuuttitilanteissa ei ole toimivaa käytäntöä, jolla löytyisi sijainen äkillisesti sairastuneen avustajan tilalle. Haluttiin selvittää kuinka usein tällaisia tilanteita on ollut, miten tällöin on toimittu ja mistä sijainen on löytynyt.

Vammaispalvelulain muutos 981/2008 astui voimaan 1.9.2009 ja siinä henkilökohtainen apu tuli vaikeavammaisten subjektiivisten oikeuksien piiriin. Lain voimaan tulosta oli tätä tutkimusta aloitettaessa kulunut kaksi ja puoli vuotta. Vaasan seudun avustajakeskus oli toiminut ennen lain muutosta hankkeena kaksi vuotta ja sen jälkeen toiminta vakinaistui. Kokemuksia henkilökohtaisesta avusta on ehtinyt karttua, joten kyselyn tekeminen tuntui mielekkäältä.

2 VAMMAISUUS

Vammaisuudesta on olemassa useita rinnakkaisia määritelmiä ja tulkintoja, joten vammaisuutta määriteltäessä on vaikea löytää yhtä ja yleispätevää standardia (Haarni 2006, 11). Vammaistutkimuksessa on nostettu esiin vammaisten omia kokemuksia, sekä tuotu esille heidän tarpeitaan ja vaatimuksiaan. Kokemuksellinen vammaistutkimus on pyrkinyt tuomaan esiin aiemmin vaiennettujen tai muuten syrjään jääneiden ryhmien kokemuksia. Näin on haluttu lisätä vammaisten osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia yhteiskunnan päätöksenteossa. Tässä yhteydessä on tuotu esille, että ei-vammaiset henkilöt ovat luoneet yhteiskunnan hallitsevimmat käsitykset ja määritelmät vammaisuudesta. Kokemuksellinen vammaisnäkökulma on nähty tarpeellisena ja toimii vastapainona ammatillisille käsityksille. (Lampinen 2007, 29–30.)

Vammaisuuden voidaan nähdä perustuvan yksilön fyysiseen tai psyykkiseen erillaisuuteen verrattuna valtaväestöön. Se, mitä vammaisuus merkitsee arjen elämässä yksittäiselle vammaiselle henkilölle, on nähtävä jokaisen vammaisen omasta toimintaympäristöstä ja sosiaalisesta ympäristöstä katsoen. Kyse on vammaisen henkilön yksilöllisestä haitasta, kyvystä sietää erilaisuutta ja siitä, millaiset voimavarat hänellä on elämän todellisuuden kohtaamiseen. Vammaisuutta voidaan yrittää määritellä, mutta tärkeämpänä pidetään nykyisin sitä, että löydetään keinoja, joilla muuttaa asenteita ja lisätä tietoa niin, että vammaisen ihminen kohdataan ainutkertaisena ja arvokkaana yksilönä. (Lampinen 2007, 27.)

Hallinnollisessa ja viranomaiskielessä on vammaisuudelle asetettu usein lääketieteellisiä kriteereitä (Haarni 2006, 12). Päätöksenteon ja myöntämisperusteiden tulee olla yhteneviä, ja siksi tarvitaan selkeitä perusteita siihen, kenellä on oikeus saada olemassa olevia tukia tai etuuksia, minkä tahon kautta ja millä perusteella. Osan sosiaaliturvaan kuuluvista vammaisuuden perusteella myönnettävistä etuuk-

sista hoitaa Kansaneläkelaitos (Kela). Tapaturma- tai liikennevahinkolaki oikeuttaa vakuutuskorvauksiin tai korvaa kuntoutusta, jos työ- tai toimintakyky tai ansiomahdollisuudet ovat heikenneet työtapaturman, ammattitaudin tai liikennevahingon johdosta. (Maidell 2011, 241.)

Eri elämänvaiheissa ja elämäntilanteissa vammaisuus merkitsee eri asioita. Vammaisuutta olisikin hyvä tarkastella elämänkaari-ajattelun pohjalta. Vammaisuus voi olla syntymästä saakka, mutta kuka tahansa voi jossain elämänsä vaiheessa vammautua sairauden tai tapaturman seurauksena. Vammaisuus on ilmiönä moniulotteinen, minkä takia vammaisuuden määrittelyminen ei ole helppoa. (Haarni 2006, 15.)

2.1 Vammaisuuden selitysmalleja

Perinteinen tapa suhtautua vammaisuuteen on ns. hyväntekeväisyysmalli, jossa vammaiset nähdään säälin ja avun kohteina eikä heillä koeta olevan kykyä itsenäiseen elämään. Lääketieteellinen selitysmalli taas keskittyy määrittelemään toiminnan vajavuutta ja panostaa kuntouttamiseen. Sosiaalinen vammaisuuden selitysmalli kuvaa vammaisten henkilöiden eriarvoistumista. Syynä eriarvoisuuteen ja ihmisten vammauttamiseen pidetään yhteiskunnan kulttuurisia ja rakenteellisia tekijöitä, jolloin vammaisuus nähdään sosiaalipoliittisena eikä yksilöllisenä ongelmana. (Haarni 2006, 11.)

Maailman terveysjärjestö WHO hyväksyi vuonna 2001 terveyden määrittelyyn keskittyvän standardin ICF, International Classification of Functioning, Disability and Health. Ulottuvuuksina standardissa ovat ruumiin tai aistien toiminnan tai rakenteen poikkeavuus, tästä aiheutuva toiminnallinen poikkeavuus, toiminnallinen haitta tai rajoitus, osallistumisen rajoitus, ympäristön esteet ja ympäristön edistävät tekijät. (Matinvesi 2010, 65.). ICF-luokituksella on mahdollista kuvata kenen tahansa ihmisen toimintakyky, rajoitteet ja terveydentila suhteutettuna ympäris-

töön. Luokitus kattaa koko elämänkaaren, eikä se koske vain vamman tai sairauden seurauksena toimintarajoitteen saaneita henkilöitä. Yksi luokituksen tavoite on ollut luoda järjestelmä, jolla toimintakykyyn liittyviä käsitteitä voidaan vertailla kansainvälisesti. (Nurmi-Koikkalainen 2009, 19.) WHO:n mukaan ICF:n käyttö lisää vammaisten oikeuksien toteutumista ja sen katsotaan sopivan useisiin eri yksilö-, organisaatio- ja yhteiskunnan tasojen käyttökohteisiin ja toimialoihin. (Martinvesi 2010, 14.)

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleissopimus vammaisten oikeuksista hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa joulukuussa 2006. Pohjana oli ihmisoikeusmalli, joka kiinnitti päähuomion vammaisten ihmisten ihmisoikeuksiin, niiden toteutumiseen ja toteuttamiseen. Tässä sopimuksessa vammaisuus mielletään poliittisena kysymyksenä ja vammaisilla tulee sen mukaan olla kansalaisina yhdenvertaiset oikeudet muiden kanssa. (Kempainen 2011, 10.) Sopimuksessa edellytetään valtioita lisäämään tietoa niin, että ennakkoluulot vammaisia kohtaan poistuisivat. Sopimus korostaa vammaisen oikeutta itsenäiseen päätöksentekoon ja siinä vahvistetaan ennestään vammaisille kuuluvia ihmisoikeuksia kuten oikeutta laadukkaaseen elämään, liikkumisvapautta sekä oikeutta koulutukseen ja työssäkäyntiin. (Mäkelä 2012.)

2.2 Vammaispolitiikka

Käsitys vammaisuudesta kuvaa vallitsevaa ihmis- ja yhteiskuntakäsitystä sekä yhteiskunnan yleisiä ehtoja. Vammaiskäsitys vaikuttaa vammaispolitiikan sisältöön ja tavoitemäärittelyihin. Vuosikymmenien myötä molemmat ovat muuttuneet merkittävästi. Suomi on sitoutunut YK:n ja Euroopan unionin (EU) jäsenvaltiona edistämään kaikille avointa ja syrjimätöntä yhteiskuntaa. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2006, 7.) Vammaispolitiikan yleinen tavoite on vammaisen henkilön oikeus yhdenvertaiseen elämään muiden kanssa (Räty 2010, 27).

Suomessa toimii valtakunnallinen vammaisneuvosto (VANE), joka on yhteistointafoorumina suomalaisten hallinnonalojen ja vammaisten kansalaisten kanssakäymisessä. Toiminnan tarkoituksena on vammaisten kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien ja tasa-arvon edistäminen. VANE julkaisi vuonna 1995 Suomen ensimmäisen vammaispoliittisen ohjelman ”Kohti yhteiskuntaa kaikille”. Se perustui vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistamista koskeviin yleisohjeisiin, jotka oli hyväksytty YK:n yleiskokouksen päätöslauselmassa 48/96 20.12.1993. Päämääränä oli luoda edellytykset vammaisten ihmisten täysivaltaistumiselle suomalaisessa yhteiskunnassa. Toimintaohjelma oli tarkoitettu poliitikoille, valtion, kuntien ja muiden instituutioiden viranomaisille, vammaisten omille ja kansalaisjärjestöille, vammaisille ihmisille itselleen sekä kaikille Suomen kansalaisille. (Valtakunnallinen vammaisneuvosto 2012.)

Valtioneuvosto laati vuonna 2006 osallisuutta korostavan selonteon Suomen vammaispolitiikasta. YK:n vammaisten oikeuksien sopimus on allekirjoitettu vuonna 2007 ja se velvoittaa takaamaan vammaisille henkilöille olemassa olevissa ihmisoikeussopimuksissa vahvistetut oikeudet. Suomen vammaispolitiikan kolme keskeistä periaatetta ovat vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen, oikeus osallistua ja oikeus vamman vuoksi tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin, joilla yhdenvertaisuus mahdollistuu. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 3.)

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja Valtioneuvoston vammaispoliittinen selonteko vuodelta 2006 olivat pohjana, kun uutta vammaispoliittista ohjelmaa ryhdyttiin valmistelemaan. Vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015: ”Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle” julkaistiin vuonna 2010 ja siinä linjataan konkreettisia vammaispoliittisia toimenpiteitä vuosille 2010–2015. Tavoitteena on ollut saada vammaispolitiikalle näkyvyyttä eri hallinnonaloilla ja tuoda esille vammaisten osallisuuden esteitä. Ohjelmaan on sisällytetty käytännön toimenpiteitä, joilla esteitä voidaan poistaa.

Vammaispoliittisella ohjelmalla tuetaan ja näytetään suuntaa kunnalliselle ja alueelliselle vammaispolitiikalle. (VAMPO 2010, 23–24.) Vammaispoliittinen ajattelu lähtee siis yhdenvertaisten mahdollisuuksien tarjoamisesta kaikille ihmisille. Vammaisen henkilön kohdalla se voi tarkoittaa muun muassa positiivista syrjintää, jolloin vammaisuuden tuomien haittojen perusteella henkilö saa sellaisia etuuksia, joita vammaisuuden haittaa kokemattomat eivät saa. (Nurmi-Koikkalainen 2009, 29.).

2.3 Lainsäädäntöä

Suomen perustuslain (L731/1999) 6§:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perusarvoina ovat syrjintäkielto ja yhdenvertaisuus. Kuntalain (L365/1995) 1§:n mukaan kunnan tulee pyrkiä edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävästä kehitystä. Lain 2§:n mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädetyt tehtävät. Kunnille ei saa antaa uusia tehtäviä tai velvollisuuksia taikka ottaa pois tehtäviä tai oikeuksia muuten kuin säätämällä siitä lailla. (Paara 2005, 42–43.) Kunta on siten velvollinen huolehtimaan lakisääteisistä peruspalveluista ja tätä kautta tarjoaa kuntalaisille edellytykset arjen elämiseen, hyvinvointiin ja perusturvallisuuteen.

Historiallista taustaa vasten voidaan tarkastella lainsäädännön kehittymistä. Suomessa säädettiin invalidihuoltolaki (L907/1946), kun sodan jälkeen integroitiin sotainvalideja yhteiskuntaan. Lain henki perustui lääketieteelliseen malliin. Kehitysvammaisuus erotettiin tuolloin muusta vammaisuudesta ja tähän osaltaan vaikutti lainsäädäntö. Vajaamielislaki (L107/1958) jakoi maan vajaamielisiin piireihin, joissa oli omat keskuslaitokset. Yhteiskunnassa uskottiin kehitysvammaisten tar-

vitsevan suojelua ja laitosta pidettiin turvallisena asuin- ja elinympäristönä. Toisaalta yhteiskunta samalla suojeli itseään vammaisilta. (Laine, Hyväri & Vuokkila–Oikkonen 2010, 177.) Avohoidon kehittäminen ja normaaliuden periaatteen vahvistuminen 1970-luvulla olivat vaikuttamassa lain uudistamiseen ja, kun laki kehitysvammaisten erityishuollosta (L519/1977) tuli voimaan, siinä korostui avohuolto ensisijaisena hoitomuotona. (Maidell 2011, 243.)

Invalidihuoltolakiin on tehty vuosien varrella muutoksia. Vuonna 1952 tehtiin lisäys, jolla jatkuvaa sairautta sairastavilla oli mahdollisuus tietyin rajauksin kuulua lain piiriin (L209/1952). Tällöin esimerkiksi tuberkuloosia sairastavat pääsivät kuntoutuksen piiriin. Merkittävä lisäys saatiin, kun valtioneuvoston päätöksellä (Vnp744/1974) laki laajentui koskemaan haittoja, joiden aiheuttajana oli mielen-terveyden häiriö. (Heiskanen 2008, 11.)

Invalidihuoltolaki oli voimassa vuoteen 1987 saakka. Sen korvasi laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (L380/1987). Lakia alettiin kutsua lyhyesti vammaispalvelulaksi. Lain henki oli integroida vammaiset yhteiskuntaan ja peruspalvelujen käyttäjiksi. Kunnan tuli huolehtia siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestettäisiin sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (Heiskanen 2008,12.)

Vammaispalvelulainsäädännön uudistus käynnistettiin, kun pääministeri Matti Vanhasen ensimmäisessä hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi kehitysvammlain ja vammaispalvelulain yhteensovittaminen. Samassa yhteydessä teetettiin henkilökohtaista avustajatoimintaa koskeva selvitystyö, jonka selvitysmiehenä toimi Erkki Paara. (Heiskanen 2008, 16.) Vammaispalvelulakiin tuli muutoksia 1.9.2009 lähtien ja niiden myötä saatiin säädökset palvelutarpeen selvittämisestä, palvelusuunnitelmasta ja asian viivytyksettömästä käsittelystä sekä vaikeavammaisten henkilökohtaisesta avusta (Maidell 2011, 246).

Vammaispalvelulain mukaiseen palvelusuunnitelmaan kirjataan asiakkaan ja hänen perheensä elämäntilanne, tarpeet ja mielipiteet. Sitä varten kartoitetaan millä vammaispalvelulain palveluilla ja tukitoimilla voidaan tukea itsenäistä selviytymistä. Tässä yhteydessä huomioidaan asiakkaan kokonaistilanne ja muut palvelut kuten lääkinnällinen kuntoutus, kotihoidon palvelut, päivähoido, työ- ja koulutusvaihtoehdot sekä asiakkaan sosiaaliturva. Suunnitelman toteuttamista varten nimitetään vastuhenkilö, joka pitää yhteyttä vammaiseen ja tarpeen mukaan hoitaa yhteyksiä muihin suunnitelmaa toteuttaviin organisaatioihin. (Ihalainen & Kettunen 2011, 192–193.) Erityishuolto-ohjelmaan kirjataan edelleen kehitysvammaisille henkilöille kehitysvammalain nojalla järjestettävät erityishuollon toteuttamiseksi tarvittavat palvelut (Kuntainfo 4/2009).

Asiakas ohjataan hakemaan palvelusuunnitelmaan kirjattuja palveluja ja tukitoimia. Suunnitelmaan kirjatut palvelut ja tukitoimet tulisi myöntää asiakkaalle ellei ole perusteltua syytä menetellä toisin. Suunnitelmasta poikkeaminen on aina erikseen perusteltava päätöksessä. Palvelusuunnitelma on tarkistettava asiakkaan tarpeiden ja olosuhteiden muuttuessa. Suunnitelmaan voidaan myös merkitä tarkistamisajankohta, mutta vähimmäisaika tarkistamiselle ja arvioinnille on kahdesta kolmeen vuotta. (Kuntainfo 4/2009.)

Mielenterveyslaki (L1115/1990), sosiaalihuoltolaki (L710/1982) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L812/2000) on mainittava tässä yhteydessä vammaisten palveluja ohjaavina säädöksinä. Mielenterveys- ja päihdekuntoutajat saattavat kuitenkin jäädä vammaispalvelujen ulkopuolelle, vaikka lainsäädäntö soveltuu tietyin osin myös näille ryhmille. Lainsäädännön monimutkaisuus ja tulkinnanvaraisuudet voivat johtaa erilaisiin käytäntöihin eri kunnissa. Vaikeaselkoisuuden vuoksi palveluja tai tukitoimia ei aina edes osata hakea. (Paara 2005, 45.)

2.4 Vammaisen henkilö

YK:n yleissopimuksessa (2008) olevan määrittelyn mukaan vammaisia henkilöitä ovat ne, joilla on pysyvä tai pitkäaikainen fyysinen, psyykinen, kognitiivinen tai aistitoimintoihin liittyvä vamma tai sairaus. Vamman aiheuttaman haitan on oltava sellainen, että se yhdessä toimintaympäristön vaatimusten ja esteiden kanssa saattaa estää henkilön täysipainoisen ja aktiivisen osallistumisen yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Kemppainen 2011, 20.)

Vammaispalvelulain (L380/1987) 2 § määrittelee vammaisen henkilön henkilöksi, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Laissa ei mainita mitkä sairaudet tai vammat oikeuttavat palveluihin eikä siinä rajata pois mitään ikäryhmää. Toimintarajoituksen tulee olla pitkäaikainen tai pysyvä. Pitkäaikaisuuden mittana on käytännössä pidetty vähintään vuoden aikaa. Tavanomaisina elämäntoimintoina, joista suoriutumisen tulee vammaiseksi määritellylle olla vaikeaa, pidetään päivittäisiä toimia kotona, työssä, opiskelussa ja vapaa-aikana. (Ihalainen ym. 2011, 185–186.)

Suomessa lasketaan olevan noin puoli miljoonaa henkilöä, joilla on pitkäaikainen toimintakykyä heikentävä sairaus tai vamma. Merkittävää haittaa aiheuttava vamma tai toiminnanvaja on noin 250 000 suomalaisella ja vaikeavammaisia on noin 50 000. (Ihalainen ym. 2011, 187.) Yleisimpiä toimintakykyyn vaikuttavia vammoja ovat muun muassa tuki- ja liikuntaelimestön sairaudet ja vammat, keskushermostosairaudet ja kehityshäiriöt, aistivammat (tavallisimmin näkö- ja kuulovammat), puhe- ja kommunikaatiohäiriöt, vaikeat mielenterveyshäiriöt sekä kehitysvammat. (Ihalainen ym. 2011, 187.)

Vammaisen henkilön saatavilla olevia tukia ja palveluja ovat henkilökohtainen avustaja, kuljetuspalvelut, palveluasuminen, asunnon muutostyöt, apuvälineet,

kuntoutus, kuntoutusraha, sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus, kehitysvammaisten erityishuolto, perhehoito, omaishoidontuki, erityishoitoraha, lapsen hoitotuki, vammaistuki ja työllistymistä tukeva toiminta. Palveluilla mahdollistetaan yhdenvertainen ja mielekäs elämä. Palvelut ovat välttämättömiä, jotta vammaisen voi olla osallisena yhteiskunnassa. (Haarni 2006, 37.)

3 HENKILÖKOHTAINEN APU

Henkilökohtainen avustaja-järjestelmästä säädettiin vuonna 1988 voimaan tulleessa vammaispalvelulaissa (L380/1987) ja-asetuksessa (VpA 759/1987). Vammaiselle henkilölle tuli mahdollisuus saada korvaus henkilökohtaisen avustajan palkkakustannuksista. Edellytyksenä oli, että vammaisen henkilö tarvitsi runsaasti toisen henkilön apua selvitäkseen kotona jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioista, asioiden hoitamisesta kodin ulkopuolella, opiskelusta, harrastuksista, työstä ja yleensä yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Korvattaviin kustannuksiin kuuluivat työnantajan maksettavaksi kuuluvat lakisääteiset maksut, korvaukset ja muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välittömät kulut. Vammaisen henkilö oli myös oikeutettu saamaan ohjausta ja apua avustajan palkkaukseen liittyvissä asioissa. Lain mukaan tukitoimi kuului kunnan yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin, oli harkinnanvarainen ja määrärahasidonnainen ja sitä toteutettiin kunnan talousarvion puitteissa. (VpA 759/1987 16§; Säkkinen 2006, 9.) Lain mukaan sosiaalitoimella oli kaksi eri mahdollisuutta tehdä avustajatoimintaa koskeva päätös: yleisen järjestämisvelvollisuuden alaisena tukitoimena tai palveluasumispäätökseen sidottuna. Palveluasuminen kuului kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaiseksi eli siinä yhteydessä henkilökohtainen avustaja tukitoimena oli subjektiivinen oikeus. (Räty 2010, 222.) Mikäli henkilö oli jatkuvan laitoshoidon tarpeessa ei kunnalla ollut järjestämisvelvollisuutta palveluasumiseen (Räty 2010, 228).

Henkilökohtainen apu käsitteenä ja palveluna säädettiin vammaispalvelulakiin 1.9.2009 voimaan tulleilla muutoksilla (L981/2008). Henkilökohtainen apu on tarkoitettu vaikeavammaiselle henkilölle, joka tarvitsee välttämätöntä apua suorituakseen niistä tavanomaiseen elämään liittyvistä toimista, jotka tekisi itse, mutta joista ei vammansa tai sairautensa vuoksi kokonaan tai osittain selviä. Henkilökohtaista apua kunnan on järjestettävä määrärahoista riippumattomana palveluna eli se on luonteeltaan subjektiivinen oikeus. Henkilökohtaisen avun järjestämisen

laajuus ja tapa perustuu tehtyyn palvelusuunnitelmaan. Palvelusuunnitelmassa huomioidaan vaikeavammaisen henkilön elämäntilanne kokonaisuudessaan ja määritellään yksilöllinen avun tarve. (Räty 2010, 232–233.) Henkilökohtaisen avun käyttäjiä oli vuonna 2008 5435, vuonna 2009 6598 ja vuonna 2010 käyttäjien määrä oli 8938 (Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2011, 103).

3.1 Henkilökohtaisen avun järjestämistavat

Vammaispalvelulaissa (L981/2008) säädetään poikkeuksellisesti henkilökohtaisen avun järjestämistavoista. Kunnan on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide, toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllisen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan päätöksenteossa ja toimeenpanossa. Henkilökohtaisen avun tulee edistää asiakkaan itsenäistä elämää ja osallistumista. Ehdotonta oikeutta vaatia tiettyä järjestämistapaa asiakkaalla ei kuitenkaan ole. Vammaispalvelulain (8 d §) mukaan kunta voi järjestää henkilökohtaista apua:

1. korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut.
2. antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä tarkoitettu palveluseteli, jonka arvo on kohtuullinen, tai
3. hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestämällä palvelun itse taikka sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa.

3.1.1 Henkilökohtainen apu ja henkilökohtainen avustaja

Työnantajamallissa vaikeavammaisen toimii henkilökohtaisen avustajansa työnantajana. Tämä järjestämistapa toimii kuitenkin lähtökohtaisesti samojen periaatteiden mukaan kuin aikaisempi henkilökohtainen avustaja-tukitoimi. Vaikeavammaiselta edellytetään kykyä toimia työnantajana ja hänellä olisi siten oltava valmiudet omaan päätöksentekoon ja elämänhallintaan. Vammaispalvelulain 8 d §:n mukaan kunnan on tarvittaessa ohjattava ja autettava työnantajavelvoitteiden hoitamisessa. Työnantajalle kuuluvia velvollisuuksia ovat muun muassa palkanlaskenta- ja palkanmaksutehtävät, avustajalle järjestettävä koulutus, työnohjaus ja työterveyshuollon järjestäminen. Kunnalle ei synny velvollisuutta hoitaa vammaisen henkilön puolesta työnantajalle kuuluvia tehtäviä eikä kunnalle siirry työnantajan valvonta- ja ohjausoikeutta. Kunnan velvoite on avustaa ja neuvoa siinä laajuudessa kuin on tarvetta. (Räty 2010, 246, 253.)

Alaikäisen lapsen osalta lapsen edunvalvoja eli hänen huoltajansa voi toimia työnantajana. Täysi-ikäisen vajaavaltaisen henkilön puolesta voidaan määrätä edunvalvoja käyttämään työnjohto-oikeutta. Näissäkin tilanteissa edellytetään, että vammaisella henkilöllä on voimavaroja määrittellä avun sisältöä ja toteutustapaa. Tulkintaongelmia voi syntyä, jos vaikeavammaisen henkilö ei halua toimia työnantajana, vaikka pystyisikin. Vammaispalvelulain mukaan järjestämistapaa valittaessa ja siitä päätettäessä on huomioitava vammaisen oma mielipide ja toivomus. Näin ollen on mahdollista, että valitaan muu vaikeavammaisen henkilön tarpeet ja mielipiteen huomioiva järjestämistapa. (Räty 2010, 246.)

3.1.2 Henkilökohtainen apu ja palveluseteli

Kunnalla on mahdollisuus järjestää henkilökohtainen apu antamalla vaikeavammaiselle sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä tarkoitettu palveluseteli. Järjestämistapa soveltuu silloin, kun avustajan tuntimäärät ovat pienet tai tarvitaan sijaista vakituiselle

avustajalle. Palvelusetelin arvon tulee olla kohtuullinen. Henkilökohtainen apu säädettiin asiakasmaksultaan maksuttomaksi palveluksi vammaispalvelulain muutoksen yhteydessä (asiakasmaksulain muutos 982/2008) ja yhdistettynä palvelusetelilakiin se tarkoittaa sitä, ettei asiakkaalle saa jäädä palveluseteliä käytettäessä maksettavaksi omavastuuosuutta. (Uotinen 2009, 111–114.)

Järjestettäessä henkilökohtainen apu palvelusetelillä vammaiselle henkilölle ei synny työnantajalle kuuluvaa työnjohto-oikeutta eli hän ei toimi työnantajana. Työnjohto-oikeus on palvelun tuottajalla ja valvontavastuu on kunnalla. Kunta ei voi siirtää valvontavastuutaan tässä tilanteessa. Vammaisella henkilöllä on kuitenkin oikeus kieltäytyä tarjotusta palvelusetelistä, jolloin kunnan on järjestettävä palvelu toisin. (Räty 2010, 254.)

3.1.3 Henkilökohtainen apu ostopalveluna tai kunnan omana toimintana

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua koskevat palvelut hankkimalla ne julkiselta tai yksityiseltä palvelun tuottajalta tai tuottamalla ne itse omana toimintana. Yhteistyössä voi olla mukana muita kuntia tai kuntayhtymiä. Näin toimittaessa ei vammaiselle henkilölle synny työnjohdollista oikeutta määrätä henkilökohtaiseen apuun liittyvistä työtehtävistä. Tietysin osin on sallittava vammaiselle työnjohdollisiin tehtäviin osallistuminen, koska vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus ja mielipide on otettava huomioon. (Räty 2010, 254.)

Kunta voi palkata henkilökuntaa hoitamaan henkilökohtaisen avun palveluja tai käyttää osin kotihoidon palveluja. Kotipalvelu toimisi henkilökohtaisena apuna äkillisissä tilanteissa, joissa henkilökohtainen avustaja on sairastunut tai on muu äkillinen tilanne, johon vaikeavammaisen henkilö ei ole voinut varautua, ja tarvitaan sijainen nopeasti. Kodin ulkopuolista henkilökohtaista apua voidaan järjestää tarjoamalla sitä kuljetuspalveluihin liitettynä tai kunnan omana toimintana niin kutsuttuna saattajapalveluna. (Räty 2010, 254.)

3.2 Henkilökohtaisen avun myöntäminen

Vammaispalvelulain (L380/1987) mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarve tulee kartoittaa, jos vammainen henkilö tai hänen laillinen edustajansa tai omaisensa, muu henkilö tai viranomaisen on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen palvelujen saamiseksi. Selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta. Palvelutarpeen selvittäminen on osa yksilöllisen palvelusuunnitelman valmistelua ja suunnitelma on laadittava ilman aiheetonta viivytystä. Lain mukaan enimmäisaika päätösten tekemiselle on kolme kuukautta palvelun tai tukitoimen hakemisesta. Palvelusuunnitelmassa käydään kokonaisvaltaisesti läpi vammaisen henkilön tarvitsemat palvelut ja tukitoimet, jotka ovat tarpeen jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen. (L981/2008 3 a §.)

Palveluja ja tukitoimia järjestetään mikäli vammainen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Kehitysvammaiselle henkilölle järjestetään hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti tämän lain nojalla siltä osin kuin ne ovat hänen palveluntarpeeseensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaisia. (L981/2008 4 §.)

Henkilökohtainen apu on tarkoitettu auttamaan vaikeavammaista toteuttamaan omia valintoja kotona tai kodin ulkopuolella. Henkilökohtainen apu käsittää vaikeavammaisen avustamisen päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Avun tarve voi olla tilapäistä tai jatkuvaa ja se voi vaihdella muutamasta tunnista viikossa ympärivuorokautiseen tarpeeseen. Vuodesta 2011 lähtien apua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa. (Ihalainen ym. 2011, 197.)

Henkilökohtaisen avun tuntimäärää mitoitettaessa on huomioitava palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avuntarve ja vaikeavammaisen henkilön elämäntilanne. Henkilön saamat muut palvelut, käytössä olevat apuvälineet ja henkilön perhesuhteet otetaan huomioon avun välttämättömyyttä ja tarvittavaa laajuutta arvioitaessa. Olosuhteiden muuttuessa vaikeavammaisella on oikeus palvelusuunnitelman estämättä hakea lisätunteja henkilökohtaiseen apuun. (Räty 2010, 237.)

Henkilökohtaisen avustajan avulla voidaan järjestää edelleenkin palveluasumista ja siihen voidaan liittää kotihoidon ja omaishoidon tuen palveluja. Vaikeavammaisella henkilöllä on mahdollisuus anoa palveluasumista mikäli henkilökohtaisen avun järjestämisedellytykset eivät täyty. Vaikeavammaisten lasten ja kehitysvammaisten osalta säännöksiä voidaan tulkita siten, että heillä ei ole voimavaroja määrittellä avun sisältöä ja toteutustapaa, mutta halutaan mahdollistaa kotona selviytyminen. (Räty 2010, 255.)

3.3 Vammainen henkilö työnantajana

Henkilökohtaista avustajaa tarvitsevan vaikeavammaisen on haettava päätöstä henkilökohtaisen avun järjestämiseksi kotikunnaltaan. Myönteisen päätöksen jälkeen vammainen henkilö voi palkata itselleen avustajan. Työnantajana vammainen henkilö huolehtii avustajan rekrytoinnista, perehdytyksestä ja palkanmaksusta. Työnantajana vammainen henkilö määrittelee avustajan työtehtävät ja työajat. (Säkinen 2006, 9.)

Vaikeavammaisen henkilökohtainen avustaja on työsopimuslain mukaisessa työsuhteessa vammaiseen henkilöön. Työsopimuksella sovitaan voimassa olevan työlainsäädännön puitteissa työnteon keskeisistä ehdoista kuten työsopimuksen kesto, koeaika, työntekopaikka, työtehtävät, palkkaus, säännöllinen työaika, vuosiloma ja irtisanomisaika tai sen määräytymisen peruste. (Räty 2010, 257.)

Henkilökohtaisena avustajana ei voi toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai läheinen ellei ole erityisen painavaa syytä tähän. Omaisella tai läheisellä tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön puolisoa, lasta, vanhempaa, isovanhempaa, avopuolisoa tai samaa sukupuolta olevaa elämänkumppania. Avustajan työnantajana toimiminen voisi aiheuttaa lähiomaisen osalta jääviys- ja ristiriitatilanteita. Tilanteissa, joissa on kyse äkillisen avun tarpeesta ja perheen ulkopuolelta ei löydy ulkopuolista avustajaa tai vammaan tai sairauteen liittyviä erityisiä syitä, voidaan vaikeavammaisen henkilön edun turvaamiseksi poiketa säännöksestä. Tällöin omainen tai läheinen voi toimia avustajana. Omaisten tai läheisten antamaan hoitoon on mahdollista soveltaa säännöksiä omaishoidon tuesta. Mikäli omainen toimii jo henkilökohtaisena avustajana ja on työsuhteessa vammaiseen henkilöön, ei samaa tehtävää voi hoitaa päällekkäin omaishoitosopimuksella. (Kuntainfo 4/2009.)

Kunnalla on velvollisuus tiedottaa vammaiselle henkilölle voimassa olevista työnantajavelvollisuuksista. Työnantajan on maksettava erilaisia lakisääteisiä vakuutuksia kuten tapaturmavakuutus ja työttömyysvakuutus. Työnantajan on huolehdittava ennakonpidätyksen alaisesta kuukausipalkasta myös eläkemaksut. Kunta voi toimia apuna ja huolehtia maksuista, jos vammaisen henkilö ei itse näistä pysty huolehtimaan. Kunta maksaa korvausta vaikeavammaiselle henkilölle menoista, joita syntyy avustajan palkasta, sotu-maksuista, lakisääteisistä vakuutusmaksuista ja työterveyden järjestämiseen liittyvistä kustannuksista. Vammaisen työnantaja voi saada halutessaan korvaukset itselleen, jolloin hän huolehtii palkanmaksusta. Vaihtoehtoisesti kunta voi noudattaa niin sanottua maksuapujärjestelmää ja huolehtia vaikeavammaisen henkilön puolesta henkilökohtaisen avustajan palkanmaksusta. (Räty 2010, 258.) Tämä ei tee kunnasta avustajan työnantajaa vaan työnantajuus säilyy vaikeavammaisella, joka on palkannut avustajan (Säkinen 2006, 9).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöllä selvitettiin henkilökohtaisen avustajan työnantajina toimivien vaasalaisten vammaisten kokemuksia heidän saamistaan palveluista ja siitä onko henkilökohtainen apu heistä riittävää. Lisäksi kartoitettiin työnantajuuteen liittyvää tuen tarvetta, halukkuutta toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana, miten avustajan poissaoloon on saatu sijainen ja kuinka usein avustajan sijaista on tarvittu. Kyselyn avulla haluttiin saada konkreettisia kehittämis- ja parannusehdotuksia henkilökohtaisen avun piiriin kuuluvilta vaikeavammaisilta. Vaasan seudun avustajakeskuksessa työskentelevä sosiaaliohjaaja Emma-Maria Törmä toimi yhteyshenkilönä koko tutkimusprosessin ajan ja hän oli tiiviissä yhteistyössä Vaasan vammaispalvelun sosiaalityön kanssa.

4.1 Tutkimusaiheen valinta

Vaasan vammais- ja estettämyysasiamiehen, Julia Männistö, kanssa ideoitiin tammikuussa 2012 opinnäytetyön aihetta ja hän oli yhteydessä Vaasan seudun avustajakeskukseen. Tämän jälkeen suunnittelu jatkui Vaasan seudun avustajakeskuksessa, josta ehdotettiin kyselytutkimusta henkilökohtaiseen apuun liittyen. Avustajakeskuksen toiminta oli vakinaistettu 2009 ja vammaislain muutokset olivat olleet voimassa kaksi ja puoli vuotta, joten oli oletettavaa, että asiakkailla olisi kokemusta saamistaan palveluista ja he olisivat kiinnostuneet vastaamaan tutkimukseen.

Vaasan seudun avustajakeskus on tarkoitettu Vaasan, Mustasaaren ja Maalahden kuntien alueella asuville henkilökohtaisen avustajan työnantajille ja henkilökohtaisille avustajille. Avustajakeskus on tarkoitettu antamaan apua vammaiselle henkilölle avustajien rekrytoinnissa. Avustajakeskus haastattelee työnhakijoita avustajarekisteriin, ohjaa, neuvoo ja perehdyttää vammaisia henkilöitä toimimaan avustajan työnantajana, auttaa tarvittaessa erilaisissa työsuhteeseen liittyvissä asi-

oissa kuten haastattelujen järjestämisessä ja työsopimuksen teossa, ohjaa, neuvoa ja perehdyttää henkilökohtaisia avustajia sekä järjestää vertaistuellisia tapaamisia ja koulutusta työnantajille ja avustajille. Avustajakeskuksessa on käytössä henkilökohtaisen avun välitykseen suunniteltu avustajaportti.fi verkkopalvelu. (Vaasan seudun avustajakeskus 2012.)

4.2 Tutkimusmenetelmän ja kohderyhmän valinta

Kvantitatiivinen (määrällinen) tutkimus kuvaa ja tulkitsee tutkittavaa ilmiötä numeerisin arvoin ja tutkimusaineisto käsitellään tilastotieteen menetelmin johtopäätösten tekemiseksi. Kvalitatiivisessa (laadullisessa) tutkimuksessa tutkimushenkilöt kertovat vapaamuotoisesti aihealueeseen liittyviä kokemuksiaan ja mielipiteitään. (Eskola 2007, 33.)

Aineisto tutkimukseen kerättiin kyselylomakkeella. Menetelmänä käytettiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusaineiston analyysia. Tutkimus tehtiin postikyselynä. Kohderyhmäksi rajattiin vaasalaiset vammaiset, jotka toimivat henkilökohtaisen avustajansa työnantajina. Heitä oli arvioitu olevan noin sata ja postikyselyllä heidät kaikki oli mahdollista tavoittaa. Kyselylomake suunniteltiin yhteistyössä Vaasanseudun avustajakeskuksen ja Vaasan vammaispalvelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. Vaasan seudun avustajakeskuksen toiminta-alue käsittää kolmen kunnan alueen kun taas Vaasan vammaispalvelut tarjoaa vaasalaisille kohdennettuja palveluja. Yhteinen toiminta-alue on Vaasa, jonka vuoksi palaute päädyttiin keräämään vaasalaisilta vammaisilta. Kyselytutkimus antaisi tietoa molemmille yksiköille eli Vaasan seudun avustajakeskukselle ja Vaasan vammaispalveluille.

Postikyselyn etuina voidaan pitää sitä, että se on edullinen ja sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Kyselylomake voi sisältää useamman tyyppisiä kysymyksiä ja vastaanottaja voi vastata silloin kun hänellä on aikaa eikä tutkija

ole läsnäolollaan vaikuttamassa vastaajaan. Postikyselyn haittapuolena voidaan pitää sitä että postikyselyissä vastausprosentti jää usein alhaiseksi. Mikäli kysymyslomake koetaan epäselväksi, jättää vastaanottaja ehkä vastaamatta tai ohittaa avoimet kysymykset vastaamatta ja lomake palautetaan osin täytettynä. Postikyselyn toteuttamiseen kuluu aikaa, koska vastaamiseen tulee varata riittävän pitkä aika. Vastaaja voi tarvita apua kysymyksiin vastaamisessa, jolloin joku muu avustaa kyselyn täyttämässä. Tämä voi vaikuttaa vastaustilanteessa niin, että kyselyllä ei ehkä saada oikeaa tietoa. (Dahmström 2011, 88.)

4.3 Tutkimuslomakkeen laatiminen

Pohjana tutkimuslomakkeelle olivat keskustelut Vaasanseudun avustajakeskuksen työntekijän kanssa. Keskusteluissa kartoitettiin niitä asioita, joihin haluttiin palautetta henkilökohtaisen avustajan työnantajina toimivilta vammaisilta. Tutkimuksen tavoitteiden selvittyä etsittiin aihealueen tiimoilta tehtyjä tutkimuksia ja perehdyttiin teoriaan siitä millainen on hyvin laadittu kysymyslomake.

Tämän pohjalta syntyi alustava kyselylomake, johon Vaasanseudun avustajakeskuksessa ja vammaispalveluissa perehdyttiin. Kyselylomake palautui kolme kertaa muutosehdotuksin ja vihdoon maaliskuun lopulla oli saanut lopullisen muotonsa. Kyselylomake koettiin riittävän kattavaksi ja kysymykset selkeiksi.

4.3.1 Tutkimuslomakkeen rakenne

Tutkimuslomake voi rakentua useamman tyyppisistä kysymyksistä. Suljetussa kysymyksessä vastaaja valitsee valmiista vastausvaihtoehdoista vastauksensa. Avoimessa kysymyksessä vastaajalle annetaan mahdollisuus omin sanoin kertoa ja perustella vastaus. Kysymys voidaan laatia myös kaksiosaiseksi niin että siinä on vastausvaihtoehtoja ja sen lisäksi avoin mahdollisuus kommentoida ja perustella valinta. Tutkimuksessa voidaan tietoa hakea niin sanotuilla tosiasiia

mittavilla kysymyksillä, jolloin vastaaja arvioi menneitä tapahtumia tai käyttäytymistä ilmoittamalla vastauksessaan esimerkiksi tapahtumakertoja tai aikaa määrällisinä lukuina. Subjektiiviset kysymykset taas mittaavat suhtautumista tutkittavaan ilmiöön ja ovat mielipide- ja asennekysymyksiä. (Ahola 2007, 57.)

Hyvässä tutkimuslomakkeessa osataan painottaa keskeisiä asioita oikein ja kysymykset ovat loogisessa järjestyksessä, jolloin vastaaminen on helpompaa. Kysymysten tulee olla yksiselitteisiä, selkeitä ja jokaisen vastaajan olisi ymmärrettävä kysymys samalla tavalla. (Holopainen, Tenhunen & Vuorinen 2004, 29.) Kysymykset eivät saisi olla johdattelevia ja käytettävän kielen tulisi olla ymmärrettävää. Kysymysten määrää on hyvä rajata jottei kyselylomakkeesta tule liian pitkä. Postikyselyä tehtäessä mukaan on liitettävä saatekirje, jossa selvitetään tutkimuksen tekijä, miksi ja mihin tarkoitukseen tutkimus tehdään ja miten tutkimustuloksia käytetään. Yhteystiedot tulee olla esillä niin, että vastaanottaja voi halutessaan olla yhteydessä tutkimuksen tekijään ja pyytää esimerkiksi selvennystä tutkimukseen liittyen. Tärkeää on tuoda esille, että vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, niin ettei yksittäistä vastaajaa voi tunnistaa tuloksia julkaistaessa. (Dahmström 2011, 157, 174.)

4.3.2 Tutkimuslomakkeen sisältö

Lopullisessa muodossaan kyselylomake oli nelisivuinen. Kysymykset olivat suljettuja, avoimia sekä molempien yhdistelmiä. Aloitussivulla tuotiin esille kenelle kysely oli tarkoitettu ja miten kysymyksiin vastataan. Kysymyksiä oli yhteensä 16 ja viimeisellä sivulla oli mahdollisuus antaa vapaasti palautetta aiheeseen liittyen. Taustatietojen kartoitus jätettiin lomakkeen loppuun.

Tutkimuksen ensimmäisillä kysymyksillä (1–2) haluttiin selvittää millaiset vammat tai sairaudet olivat johtaneet henkilökohtaisen avun tarpeeseen ja mitä apuvälineitä vastaajilla oli käytettävänä. Tieto, siitä kuinka kauan avustaja oli

ollut käytössä, kuinka paljon apua tunteina ja kertoina viikossa tai kuukaudessa oli käytössä ja kuinka monta avustajaa oli aktiivisessa työsuhteessa, selventäisi henkilökohtaisen avun laajuutta kunkin vastaajan osalta (kysymykset 3–5). Vastaajien kokemuksia tai halua toimia työnantajana olisi mahdollista arvioida sen pohjalta syntykö eroja niiden välillä, joilla on ollut avustaja pitkään verrattuna niihin, joilla avustaja on toiminut lyhyen aikaa.

Vammaispalvelulaisissa on määritelty mihin henkilökohtaista apua tulee järjestää, joten kysymys 6 oli laadittu suoraan lain määrittelystä tarkoituksena kartoittaa miten vaasalaisten vammaisten osalta käyttötarve jakautuisi. Heti perään tuli kysymys, jolla kartoitettiin mielipidettä siitä, onko avustajan apua saatavana vastaajan tarpeita vastaavasti. Kysymykseen oli liitetty mahdollisuus perustella ”en-vastaus” avoimella miksi- kysymyksellä. Henkilökohtaisen avun lisäksi vaikeavammaisella voi olla mahdollisuus muihin tukipalveluihin ja niiden käytön laajuutta selvitettiin kysymyksessä 8. Tyytyväisyyttä saatuihin ja käytettyihin palveluihin mitattiin kysymyksessä 9 ja vastaajalle annettiin mahdollisuus perustella ja antaa kehittämissuhteita olipa annettu vastaus myönteinen tai kielteinen.

Henkilökohtaisen avustajan hankkimisessa voi käyttää apuna Vaasanseudun avustajakeskusta. Kysymyksessä 10 kartoitettiin, mitä kautta vammaiset olivat löytäneet henkilökohtaisen avustajan ja vastauksista oletettiin saatavan selville kuinka moni oli hyötynyt avustajakeskuksen palveluista. Kysymyksessä 11 kysyttiin henkilökohtaisen avustajan työnantajaa. Vastausvaihtoehdoissa oli huomioitu alaikäiset tai vajaavaltaiset täysikäiset, joiden kohdalla omainen tai edunvalvoja toimii työnantajana. Työnantajuuteen liittyviä käytännön järjestelyjä, tuen tarvetta työnantajuudesta suoriutumiseen ja mielipiteitä siitä, kuinka toimivaa työnantajuus on, sekä halua toimia työnantajana selvitettiin kysymyksillä 12–14.

Viimeiset kysymykset (15–16) oli laadittu kartoittamaan henkilökohtaisen avustajan sijaisuuksien järjestämistapoja ja tarvetta. Asiaa kysyttiin ensin yleisellä tasolla eli kuinka usein oli ollut tarve saada sijainen tietyllä aikajaksolla ja miten sijaisuudet oli saatu hoidettua. Vaihtoehtojen jälkeen oli mahdollisuus kirjoittaa lisäkommentteja. Henkilökohtaisen avustajan äkillinen poissaolo ja miten sijaisjärjestelyt tuossa tilanteessa toimivat Vaasassa oli ollut Vaasan vammaisneuvoston käsittelyssä syksyllä 2011. Palvelun käyttäjien näkemystä tähän haettiin omassa kysymyksessä 16, jossa pyydettiin kertomaan mitä kautta sijainen avustajan äkilliseen poissaoloon oli löydetty.

Kysymyslomake oli pyritty laatimaan niin, että se kattaisi palvelujen kannalta olennaisimman. Näin saatua palautetta olisi mahdollista hyödyntää palvelujen kehittämiseen vammaispalveluissa ja Vaasan seudun avustajakeskuksessa. Viimeisimmäksi oli laitettu numeroimaton avoin kysymys, johon oli mahdollista kirjoittaa vapaamuotoisesti aiheeseen liittyviä kommentteja ja palautetta. Näin vastaajilla olisi mahdollisuus tuoda esiin heille merkittäviä asioita, jotka kyselystä ovat jääneet pois.

4.4 Tutkimusaineiston kerääminen

Vaasan vammaispalvelut ovat osa sosiaalityön ja perhepalveluiden tulosaluetta, ja tutkimuslupa-anomus lähetettiin huhtikuussa sosiaalityön ja perhepalveluiden tulosalueen johtajalle. Myönteinen lupapäätös tuli toukokuussa, jonka jälkeen oli mahdollista lähettää kyselyt. Kyselylomakkeet ja saatekirjeet oli tehty sekä suomeksi että ruotsiksi. Lähettämävaiheessa vammaispalveluissa oli huomioitu vastaanottajan äidinkieli, joten tutkimukseen kuuluvat henkilöt saivat kyselylomakkeen omalla äidinkielellään.

Sovittu määrä kyselylomakkeita vastauskuorineen oli toukokuun puoleenväliin mennessä toimitettu Vaasan seudun avustajakeskukseen. Sieltä kyselyt lähetettiin

yhteistyössä vammaispalvelun kanssa vammaisille, joilla oli päätös henkilökohtaisen avun myöntämisestä. Missään vaiheessa nimiä tai muita tietoja henkilöistä, joille kirjekuoret lähetettiin, ei käynyt ilmi. Valmiiksi maksettu palautuskuori oli osoitettu tulemaan suoraan tutkimuksen tekijälle ilman välikäsiä. Tämä koettiin selkeimmäksi tavaksi. Vaasan seudun avustajakeskuksessa tai vammaispalveluisa ei käsitelty palautettuja vastauskuoria. Tällä tavalla pyrittiin varmistamaan vastaajien nimettömyys ja luottamuksellinen lomakkeiden käsittely.

Alkuperäinen arvio oli ollut, että kyselyn piiriin kuuluisi noin sata henkilöä, mutta kyselyjä lähetettäessä luku tarkentui ja kyselylomakkeita lähetettiin 81 kappaletta toukokuun toiseksi viimeisellä viikolla. Vastausaikaa annettiin viikko siitä kun kirje saapuisi vastaanottajalle. Vastaaja yritetään saada kiinnostumaan kyselystä ja nopea palautusaika estäisi lomaketta hautautumasta muun postin alle. Kyselylomakkeita palautettiin kahden viikon sisällä 38 kpl, jonka jälkeen Vaasan seudun avustajakeskuksesta lähetettiin muistutusviesti sähköpostitse kaikille, jotta kysely ei unohtuisi. Muistutuksen jälkeen kyselylomakkeita palautettiin vielä kuusi kappaletta eli yhteensä 44 henkilöä vastasi kyselyyn.

4.5 Tutkimusaineiston analysointi

Vastaukset käytiin läpi kysymys kysymykseltä. Strukturoitujen kysymysten vastaukset käsiteltiin käyttämällä apuna SPSS– tilasto–ohjelmaa. Palautetut kyselylomakkeet numeroitiin juoksevasti, jotta olisi mahdollista korjata mahdollisesti myöhemmin havaittavat virheet ja olisi helpompi etsiä, jos huomattaisiin tietoa puuttuvan. Saatuja tutkimustuloksia esitetään taulukoina ja tunnuslukuina.

Avoimien kysymysten osalta kirjoitettiin ensin kaikki vastaukset peräkkäin alkuperäisessä muodossaan. Teksti luettiin läpi useaan kertaan ja pyrittiin löytämään yhteneväisyyksiä ja kokonaisuuksia. Analyysin tarkoituksena oli järjestää saatu aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. Alkuperäisistä pelkistetyistä ilmaisuista

pyrittiin löytämään yhteneväisyyksiä ja ilmaiset luokiteltiin eri ryhmiin. Saatuja ryhmiä taas koottiin yhteisen käsitteen alle isommiksi kokonaisuuksiksi.

Kyselylomakkeita palautettiin 44 kappaletta. Vastauksia analysoitaessa ilmeni, että kolmella vastaajalla ei ollut yhtään avustajaa aktiivisessa työsuhteessa. Heillä oli henkilökohtaista apua, mutta se oli ilmeisimmin järjestetty niin, etteivät he toimineet henkilökohtaisen avustajansa työnantajina. Tämän vuoksi nämä vastaukset jätettiin pois tutkimuksesta. Tutkimukseen hyväksyttiin 41 kyselylomaketta, joten vastausprosentti oli 50,6 %. Tutkimustulosten esittämistä vaikeutti vastaajien vähäinen lukumäärä. Yksittäisen vastaajan tunnistaminen olisi saattanut olla mahdollista, jos vastaajien tietoja yhdistettäisiin taulukoissa vastauksiin.

4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuusarvioinnilla pyritään varmistamaan tutkimuksen laatu ja se, että työstä saatuihin tutkimustuloksiin voidaan luottaa. Luotettavuuden arvioinnin tulisi alkaa jo suunnitteluvaiheessa. Luotettavuutta käsitellään eri tavoin kvantitatiivisessa ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Määrällisessä tutkimuksessa voidaan luotettavuuden käsitteinä käyttää reliabiliteettia ja validiteettia. Reliabiliteetilla kuvataan tutkimustulosten pysyvyyttä, mikä tarkoittaa, että tutkimus on mahdollista toistaa ja saadaan samat tulokset. Validiteetti kuvaa sitä, että on tutkittu oikeita asioita ja käytetyt menetelmät mittaavat sitä mitä niiden pitää. (Kananen 2011,128.)

Lomaketutkimuksessa aineiston luotettavuutta voidaan myös tarkastella vertailemalla tutkijan tekemiä valintoja ja tulkintaa suhteessa tutkimuksen tavoitteisiin. Tutkijan olisi pohdittava kuinka onnistuneesti osaa tulkita vastaukset niin kuin vastaajat ovat ne tarkoittaneet. (Ahola 2007, 48.)

Tutkimuksen eettisyys on monisyinen kokonaisuus. Eettisyys sisältyy kaikkiin valintoihin, joita tehdään tutkimusprosessin aikana lähtien tutkimusaiheen valinnasta, rajauksista, tiedon hankinnasta, tulosten tulkinnasta, tutkimuksen esittämisestä ja siitä mikä merkitys tutkimuksella on. Eettiset ohjeet antavat yleiset periaatteet tutkimusetiikalle ja tutkijan on niiden antamista lähtökohdista tarkasteltava tietoisesti tutkimusprosessin aikana syy–seuraus suhteita, ratkaisujensa merkitystä ja kestävyyttä. (Pohjola 2007, 11–12.)

Tässä tutkimuksessa suunnitteluun ja tutkimuslomakkeen laatimiseen käytettiin aikaa ja useita henkilöitä oli mukana. Tutkimuksen suunnitteluun ja valmisteluihin panostettiin, jotta tutkimuksella saataisiin luotettavaa tietoa ja kysymyslomakkeella mitattaisiin oikeita asioita. Tulosten analysoinnissa on pyritty johdonmukaisuuteen ja tarkkuuteen, jotta voitaisiin luottaa tehtyihin johtopäätöksiin. Tutkimuksessa on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Käsitteet on määritelty, käytetyt lähteet on merkitty lähdeviitein ja vastausten analysoinnissa on pyritty objektiivisuuteen. Kyselyjä lähetettäessä on huomioitu vastaajien tietojen suojaaminen ja heitä on informoitu saatekirjeessä tutkimuksen tarkoituksesta ja tulosten käyttämisestä.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tulokset on koottu 41 hyväksytystä vastauslomakkeesta ja vastausprosentti tutkimuksessa oli 50,6.

5.1 Vastaajien taustatiedot

Vastaajista (N=41) naisia oli 26 (=63,4 %) ja miehiä 15 (=36,6 %). Heistä alle 25-vuotiaita oli 3 henkilöä, ikäryhmään 26–35-vuotta kuului 4 henkilöä, ikäryhmään 36–45-vuotta 12 henkilöä, ikäryhmään 46–55-vuotta 5 henkilöä, ikäryhmään 56–65-vuotta 7 henkilöä ja yli 65-vuotiaita oli 9 henkilöä. Yksi vastaaja ei kertonut ikäänsä. Vastaajista (n=40) alle 35-vuotiaita oli 7 henkilöä eli 17,50 % ja yli 36-vuotiaiden osuus on 33 henkilöä eli 82,50 %. Tutkimusryhmän ikäjakauma ei ollut tiedossa, joten muita johtopäätöksiä ei tästä voida tehdä.

Vastaajista asui itsenäisesti omassa asunnossa yksin 19 henkilöä ja perheen kanssa 16 henkilöä. Vanhempien kanssa asui 4 henkilöä ja palvelutalossa 2 henkilöä. Taulukkoon 1 on koottu asumismuoto ja siitä voi nähdä osuudet prosentteina.

Taulukko 1. Vastaajien asumismuoto.

Asumismuoto	Lukumäärä (n)	Osuus prosentteina (%)
yksin	19	46,3
perheen kanssa	16	39,0
vanhempien luona	4	9,8
palvelutalossa	2	4,9
Yhteensä (N)	41	100,0

Taustatiedoissa kysyttiin joutuivatko vastaajat käyttämään apua vastaamiseen ja tiedusteltiin oliko avustavana henkilönä henkilökohtainen avustaja vai joku muu

ulkopuolinen avustaja. Yli puolet, 56,1 %, käytti avustajaa vastaamistilanteessa. Vastaukset on koottu taulukkoon 2.

Taulukko 2. Kysymyslomakkeen täyttämässä tarvittu apu.

Kysymyksiin vastasin	Lukumäärä (n)	Osuus prosentteina (%)
Itsenäisesti	18	43,9
Henkilökohtaisen avustajan tuella	14	34,1
Ulkopuolisen avustajan tuella	9	22,0
Yhteensä (N)	41	100,0

5.2 Vammautumisen syitä ja apuvälineiden käyttö

Kysymyslomakkeessa pyydettiin tietoja siitä, mikä vamma tai sairaus vastaajalla oli ja sen lisäksi tiedusteltiin mitä apuvälineitä oli käytössä. Kumpaankin kysymykseen olivat kaikki vastanneet.

Vastauksiin oli kirjoitettu osalla suoraan selkeä diagnoosi, kun taas osa kuvaili oireita ja haittoja, joita sairaus tai vamma aiheutti. Vastaukset on koottu taulukkoon 3. Aistivammat olivat suurin yksittäinen vamman syy. Kyseessä olivat eriaistiset näköön liittyvät ongelmat ja kuulovamman aiheuttamat haitat. MS-tauti tuli esille kahdeksalla henkilöllä. CP-vamma oli taustalla viidellä vastaajalla. Kaksi vastaaja oli ilmoittanut liikuntavamman syyksi, mutta sen aiheuttajaa ei kerrottu, joten he ovat omana ryhmänään. Ryhmään ”muu neurologinen sairaus” on koottu yksittäiset neurologiset sairaudet, joita oli mainittu muuan muassa parkinsonintauti, aivoverenvuoto ja aivohalvaus. Selkäydinvamma oli neljällä vastaajalla ja kuu-

della vastaajalla oli sairauksia, jotka koottiin ryhmäksi ”muu sairaus” sisältäen muun muassa reumaa ja syöpää sairastaneet.

Taulukko 3. Vastaajien ilmoittamat vammat / sairaudet.

Vastaajien vammat / sairaudet	Lukumäärä (n)	Osuus prosentteina (%)
Aistivamma	9	22,0
Liikuntavamma	2	4,9
MS-tauti	8	19,5
CP vamma	5	12,2
Muu neurologinen sairaus	7	17,1
Selkäydinvamma	4	9,8
Muu sairaus	6	14,6
Yhteensä (N)	41	100,0

Apuvälineitä vastaajat olivat luetteloineet runsaasti ja heillä oli käytössään hyvin erityyppisiä välineitä. Vastaukset ryhmiteltiin käyttämällä kansainvälisen ISO 9999 apuvälineluokitusta pohjana. Luokitus on hierarkkinen, ja siinä on kolme tasoa. Ylimmässä tasossa on 11 luokkaa, joiden alla on yhteensä 130 alaluokkaa ja niiden alla vielä 710 alaryhmää. Vastaajien käyttämät apuvälineet jakautuivat seuraavasti pääluokkiin:

1. Apuvälineet henkilökohtaiseen lääketieteelliseen hoitoon: 2 kpl (cpap, Motomed polkulaite)
2. Välineet taitojen harjoittamiseksi: ei yhtään mainintaa
3. Ortoosit ja proteesit: 6 kpl (tukipohjalliset, lepolastat)
4. Henkilökohtaisen hygienian ja suojan välineet: 12 kpl (suihkutuolit, WC-varusteita)
5. Liikkumisen apuvälineet: 74 kpl (tavalliset pyörätuolit, sähköpyörätuolit, kolmipyörät, kävelytuet, kävelykepit, kyynärsauvat, erikoisvarustellut autot)
6. Kodinhoitovälineet: 8 kpl (ruokailuun ja keittiöön liittyviä tarvikkeita)
7. Asuntojen ja muiden tilojen varusteet ja lisälaitteet: 9 kpl (suurennuslasit, nousutuet, sähköovet)
8. Kommunikoinnin, tiedonsaannin ja tiedonvälityksen apuvälineet: 19 kpl (Daisy-lukulaitteet, kommunikaattorit, Luku-televisiot ja tietokoneen lisätoiminnot)
9. Esineiden ja laitteiden käsittely- ja kuljetusvälineet: 6 kpl (mm. tarttumapihdit)
10. Ympäristöolosuhteita parantavat välineet, työvälineet ja työkonet: ei yhtään merkintää
11. vapaa-ajan välineet ja leikkivälineet: ei yhtään merkintää.

Apuvälineluokitus tarjoaa yhteisen kielen alalla oleville monille toimijoille kuten sairaanhoitopiirit, terveyskeskukset, Kela, vakuutuslaitokset, järjestöt ja apuvälineyritykset. Apuvälineluokituksesta löytyy myös apuvälineen toimittajat ja huoltopaikat. Apuvälineluokitus on tarkoitettu helpottamaan välineiden kierrätystä, lainausta, tilastointia ja vertailua. (Apuvälineluokitus 2012.)

5.3 Henkilökohtaisen avun käyttö

Henkilökohtainen avustaja oli ollut käytössä 17 henkilöllä alle 5 vuotta, 11 henkilöllä 5–9 vuotta, 10 henkilöllä 10–14 vuotta, yhdellä henkilöllä aika oli 15–19 vuoden väliltä ja kahdella vastaajalla avustaja oli ollut yli 20 vuotta.

Kysymykseen kuinka paljon käytettiin henkilökohtaista apua tunteina päivässä tai viikossa ja kuinka monta kertaa viikossa tai kuukaudessa, oli kolme vastaajaa jättänyt vastaamatta. Vastauksia tuli 38 ja heistä 11 henkilöä käytti henkilökohtaista apua viikossa 10 tuntia tai sen alle, 14 henkilöä 11–29 tuntia viikossa, 9 henkilöä 30–49 tuntia viikossa ja neljä henkilöä käytti henkilökohtaista apua enemmän kuin 50 tuntia viikossa.

Aktiivisessa työsuhteessa oli yksi avustaja 26 vastaajalla, kaksi avustajaa 9 vastaajalla, kolme avustajaa 3 vastaajalla, neljä avustajaa kahdella vastaajalla ja viisi avustajaa yhdellä vastaajalla. Henkilökohtaista avustajaa käytettiin eniten asioiden hoitamiseen kodin ulkopuolella (40 merkintää). Seuraavana tuli päivittäisten asioiden hoitaminen kotona (34 merkintää). Harrastuksiin ja vapaa-aikaan tuli 26 merkintää ja yhteiskunnallinen osallistuminen (esim. järjestötoiminta) sai 14 merkintää. Työ oli merkitty 5 vastaajalla ja opiskelu 4 vastaajalla avun käytönkohteeksi. Kohtaan muut tehtävät tuli 12 kommenttia ja siellä oli mainittu muun muassa lastenhoito, suursiivous, matkailu, liikunta ja juttuseura.

Taulukkoon 4 on koottu vastaajien kokemus oliko avustajan apua saatu tarpeeksi.

Taulukko 4. Henkilökohtaisen avun määrän riittävyys.

Koetko saavasi avustajan apua silloin kun tarvitset?	Lukumäärä (n)	Osuus prosentteina (%)	%-osuus hyväksytyjen vastausten osalta
Kyllä	36	87,8	90,0
En	4	9,8	10,0
Yhteensä	40	97,6	100,0
Ei vastattu	1	2,4	
Yhteensä (N)	41	100,0	

Vastauksia oli annettu 40 ja yksi jätti vastaamatta. Vastanneista valtaosa koki, että saa avustajan apua silloin, kun tarvitsee. Perusteluina ”En”- vastaukselle oli mainittu, ettei akuuttiin tarpeeseen saa riittävän nopeasti avustajaa tai vastaaja koki ettei saanut riittävästi avustustunteja käyttöönsä.

5.4 Muiden palvelujen osuus ja tyytyväisyys palveluihin

Vastaajista 40 henkilöä ilmoitti käyttävänsä kuljetuspalveluja. Omaishoidontukea oli käytettävissä 14 henkilön kohdalla ja kotipalvelua sai 8 vastaajaa. Kotisairaanhoidto oli mainittu 5 vastaajan kohdalla ja kolmella oli palveluseteli, jolla voi hankkia palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta. Kohtaan muita palveluja, oli mainintoina yksityinen siivouspalvelu, yksityinen ruokapalvelu ja kauppapalvelu. Näissä korostettiin, että ne olivat itse kustannettuja palveluja. Lisäksi oli mainittu palveluasuminen ja fysioterapia. Tyytyväisyys saatuihin ja käytettyihin palveluihin on koottu taulukkoon 5.

Taulukko 5. Tyytyväisyys palveluihin.

Oletko tyytyväinen palveluihin, joita saat ja käytät?	Lukumäärä (n)	Osuus prosentteina (%)
Kyllä	40	97,6
En	1	2,4
Yhteensä (N)	41	100,0

Kaikki olivat vastanneet tähän kysymykseen. Yksi vastaaja ilmoitti olevansa palveluihin tyytymätön, muut ilmaisivat tyytyväisyyttä. Kommentteja oli jonkin verran ja niissä palvelujen katsottiin mahdollistavan valinnanvapautta ja lisäävän itsenäisyyttä. Niiden nähtiin auttavan myös liikkumaan pääsyä ja asioiden hoitamista. Lisäksi oli yleinen maininta siitä, että palvelut ovat toimivia. Kahdella ”kyllä”-vastaajalla oli perusteluihin laitettu varauksellinen maininta siitä, että heistä tuntuu nyt siltä että pärjätään, mutta tulevaisuus huolettaa. Parannusehdotuksena toivottiin kuljetuspalveluun sitä, että asiakas saisi itse valita käytetyn taksin, jonka kanssa tietää yhteistyön sujuvan. Ehdotettiin palvelujen kehittämistä tavalla tai toisella niin, että äkillisessä tarpeessa olisi helpompi saada apua nopeasti.

5.5 Henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimiminen

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, mitä kautta avustaja oli löydetty. Vastaajista 16 oli löytänyt avustajan Vaasan seudun avustajakeskuksen kautta. Lähipiiriä oli käyttänyt etsimiseen 5 vastaajaa, ja tuttavien kautta oli 4 vastaajaa löytänyt avustajan ja 3 vastaajaa oli löytänyt avustajan työvoimatoimiston kautta. Kahdella vastaajalla oli merkintä kohdassa ”jotain muuta kautta, mitä?”. Heistä toinen oli maininnut vammaispalvelut ja toinen oli itse hankkinut avustajan. Vastaajista 11 oli käyttänyt useampia tahoja etsimiseen. Huomioitaessa nämä 11 vastaajaa edellisten lisäksi lähipiiri oli ollut apuna avustajan etsimisessä 11 vastaajalla, tuttavat 12

vastaajalla, avustajakeskus 23 vastaajalla, työvoimatoimisto 8 vastaajalla ja muut tahot 5 vastaajalla. Muina löytötapoina oli mainittu lehti-ilmoitus, ilmoitus ilmoitustaululla julkisissa tiloissa ja avustajan löytyminen sairaalan kautta.

Kysymykseen henkilökohtaisen avustajan työnantajasta vastasi 39 henkilöä toimivansa itse työnantajana. Kahdella vastaajista omainen toimi työnantajana. Kahden vastaajan kohdalla oli merkitty omainen vastaajan lisäksi työnantajaksi.

Kysymykseen, saako vastaaja apua työnantajana toimimiseen, oli 7 henkilöä jättänyt vastaamatta. Vastaajista neljä ei saanut apua keneltäkään. Kahdella oli omainen, joka auttoi. Vastaajista kaksi mainitsi sekä avustajakeskuksen että vammaispalvelut yhdessä, avustajakeskuksen avun mainitsi 12 vastaajaa ja vammaispalvelut mainitsi 7 vastaajaa. Lisäksi tuli kuusi kommenttia, joissa kerrottiin Vaasan kaupungin auttavan, ja tässä yhteydessä oli mainintoja palkanmaksun hoitamisesta. Yksi vastaajista kertoi saavansa apua vammaispalveluista, mutta piti sitä riittämättömänä.

Kysymykseen, jossa haluttiin kartoittaa kokemuksia työnantajuudesta, sen toimivuudesta, sekä hyvistä ja hankalista puolista jätti vastaamatta 9 henkilöä. Kokemuksista saatiin palautetta 31 lomakkeessa. Vastaajista 19 ilmaisi tyytyväisyyttä ja he kokivat työnantajuuden toimivan suhteellisen hyvin. Heistä oli tärkeää, että oli saanut valita oman avustajansa, sekä määritellä avustajan työtehtävät ja työajat. Hyväksi koettiin mahdollisuus saada apua palkanmaksussa. Vastauksissa korostettiin hyvää vuorovaikutusta ja yhteistyötä avustajan kanssa. Positiivisesta vastauksesta huolimatta muutamassa mainittiin huoli siitä, että avustajia on vaikea löytää.

Kaksi vastausta oli tulkittava neutraaleiksi kommentteiksi, joita ei voinut sijoittaa tyytyväisiin tai tyytymättömiin. Vastaajilla oli omien sanojen mukaan avustajan tunteja niin vähän, ettei heillä ollut mielipidettä asiaan.

Vastaajista 10 koki raskaaksi työnantajan velvollisuuksista huolehtimisen. Sijaisia koettiin olevan vaikea löytää ja palkatun avustajan ei koettu aina vastaavan odotuksia. Vaikeita tilanteita oli syntynyt, kun avustaja ei ollut ymmärtänyt tehtäviään, pyrki tekemään oman mielensä mukaan tai ei aina noudattanut sovittuja työaikoja. Irtisanomistilanne koettiin vaikeaksi, kun siihen oli jouduttu. Erilaiset paperityöt liittyen palkanmaksuun ja työsopimukseen veivät aikaa. Lisäksi oma koti työpaikkana, jossa avustaja työskentelee ja oman yksityisyyden säilyttäminen tässä tilanteessa huoletti. Tiivis yhdessäolo avustajan kanssa oli ajoittain rasitus ja päätösten tekeminen yksin sekä vastuu työnantajan velvollisuuksista oli painanut osan mieltä. Useammalla oli huoli siitä miten saa järjestettyä apua äkillisessä tilanteessa, jossa avustaja on sairastumisen tai muun syyn vuoksi estynyt tulemasta.

Seuraavaksi kartoitettiin halua toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana. Enemmistö halusi toimia työnantajana. Vain kolme ei halunnut ja epäröiviä ”en osaa sanoa”-vastauksia oli viisi. ”En”-vastaukset oli perusteltu seuraavilla kommentteilla: ”Paperien täyttäminen on hankalaa. On käsittämätöntä, että vammaisen pitäisi jaksaa ja kyetä toimimaan työnantajana. Olisi selkeämpää saada avustaja keskitetyn palvelun kautta.” Viiteen ”Kyllä”- vastaukseen oli laitettu perustelut. Näissä korostettiin sitä, että työnantajana voi valita avustajan itse ja voi vaikuttaa avustajan työtehtäviin. Työnantajuus koettiin parhaaksi tavaksi vaikuttaa omaan elämään ja arjen suunnitteluun, sillä itsellä on tiedossa menot ja aikataulut, jolloin voi suunnitella avustajan käytöstä itsenäisesti. Helpottavaksi koettiin, että Vaasan kaupunki avustaa palkanmaksussa sekä työterveydenhuollon järjestelyissä. Taulukossa 6. on vastausjakauma esillä.

Taulukko 6. Halu toimia työnantajana.

Haluan toimia työnantajana	Lukumäärä (n)	Osuus prosentteina (%)
Kyllä	33	80,5
En	3	7,3
En osaa sanoa	5	12,2
Yhteensä (N)	41	100,0

Kaikilla kolmella ”En”-vastaajalla henkilökohtainen avustaja oli ollut käytössä alle viisi vuotta. ”En osaa sanoa”- vastaajat (5) jakautuivat tasaisesti kaikkien yli viisi vuotta avustajaa käyttäneiden joukossa samoin kuin ”Kyllä”-vastaajat

5.6 Henkilökohtaisen avustajan sijaisjärjestelyt

Kysymykseen miten avustajan sijaisuudet hoituvat ei neljällä vastaajalla ollut mitään kommenttia. Yksi vastaajista piti kysymyksen muotoilua vääränä, mutta oli vastannut vapaamuotoisesti, joten vastaus kirjattiin tutkimustuloksiin. Vastauksia analysoitaessa kysymyksen muotoilu kyseenalaistuu ja on kysyttävä mittaako se mitä sen oli ajateltu mittaavan. Tulokseen tulee suhtautua varauksella ja siitä näkökulmasta etteivät vastaajat ehkä olleet ymmärtäneet kysymystä, niin kuin laatijat olivat sen ajatelleet. Taulukosta 7 nähdään, että 17 henkilöä vastasi, etteivät ole olleet tilanteessa, jossa olisivat tarvinneet sijaista. ”En osaa sanoa” – vastauksen antoi viisi vastaajaa.

Taulukko 7. Avustajan sijaisen tarvekartoitus.

Miten henkilökohtaisen avustajasi sijaisuudet hoituvat tällä hetkellä?	Luku- ku- mää- rä (n)	Osuus pro- sentteina (%)	%-osuus hyväksyt- tyjen vastausten kesken
En ole ollut tilanteessa, jossa			
olisin tarvinnut sijaista	17	41,5	45,9
Kerran viikossa	1	2,4	2,7
Kerran kuukaudessa	3	7,3	8,1
Kerran puolessa vuodessa tai			
harvemmin	11	26,8	29,7
En osaa sanoa	5	12,2	13,5
Yhteensä	37	90,2	100,0
Ei vastattu	4	9,8	
Yhteensä (N)	41	100,0	

Kysymykseen tarpeesta löytää äkillisesti sijainen omalle avustajalle, ja mitä kautta sijainen oli siinä tilanteessa löytynyt, jätti 9 henkilöä vastaamatta. Neljä vastaajaa ilmoitti, ettei heillä ole ollut akuuttia tarvetta etsiä sijaista avustajalle. Vastaajista 28 oli tarvinnut sijaista, kun avustaja oli ollut äkillisesti poissa. Yhdeksän henkilöä kertoi löytäneensä sijaisen avustajakeskuksen kautta, mutta aina ei sijaista oltu saatu samana päivänä vaan sijainen tuli seuraavasta päivästä lähtien. Tällöin turvaututtiin tuttaviiin tai sukulaisiin. Vastaajista kuusi kertoi kääntyvänsä suoraan sukulaisten, ystävien tai lähipiirin puoleen, ja saaneensa sitä kautta apua akuuttiin tarpeeseen. Puoliso tai toinen vanhemmista toimi viidellä henkilöllä tarvittaessa avustajana. Osa mainitsi, että silloin vanhempi tai puoliso joutuu olemaan omasta työstään poissa, eikä se ole ratkaisuna hyvä. Yksityistä palveluntuottajaa oli käyttänyt neljä vastaajista ja nimeltä mainittiin palveluntarjoajana Validia. Vastaajista

neljä kertoi, että heillä on useampi avustaja käytössä. He voivat ottaa yhteyttä vapaalla oleviin muihin avustajiin, ja kysyä, jos heistä joku voisi tulla avustamaan akuutissa tilanteessa. Näistä neljästä vastaajasta kahdella oli sovittuna varaavustaja äkillisten tilanteiden varalle.

5.7 Vastaajien antama muu palaute

Muuta palautetta tuli 14 henkilöltä. Osa palautteesta oli sellaista, jota oli jo tuotu esiin aiempien kysymysten kohdalla. Esille tuotiin, että henkilökohtainen apu järjestelmänä mahdollistaa itsenäisen ja omatoimisen elämän ja toimii hyvin. Avustajien koettiin tekevän arvokasta työtä, joka pitäisi huomioida maksamalla heille parempaa palkkaa. Avustajia keuhuttiin joustaviksi muun muassa loman pitämisen suhteen. Oli myös kommentteja, että avustaja ei ole osannut käytännön töitä tai ei ole ollut ajan tasalla työtehtävissään. Hyviä avustajia kerrottiin olevan vaikea löytää ja yhtenä syynä nähtiin huono palkka, joka ei houkuttele alalle. Toivottiin, että olisi mahdollista käyttää ulkopuolista konsulttitoimistoa työnantajavelvoitteiden kuten työsuhdeasioiden hoitamiseen. Avustajille toivottiin täydennyskoulutusmahdollisuuksia tai kursseja. Tarve kursseihin olisi tarpeen myös pitkään toimineille avustajille. Osa vastaajista toivoi mahdollisuutta vertaistukeen ja tilaisuuksia, joissa olisi mahdollisuus tutustua toisiin vammaisiin.

Kaiken kaikkiaan palautteen kautta oli havaittavissa, että tuen tarvetta olisi enemmän ja tietoa haluttaisiin lisää. Ongelmatilanteita tai epäselvyyksiä oli avustajien ja vammaisten työnantajien kesken ollut ja niiden selvittämiseen haluttaisiin tukea ja selkeitä ohjeistuksia. Vammaispalvelun ja avustajakeskuksen toimintaa toivottiin kehitettävän muuttuvia tarpeita vastaavaksi. Palveluihin oltiin tyytyväisiä, mutta lisäkommenttien kautta löytyi alueita kuten äkillisen avun löytämisen vaikeus, joihin haluttiin parannuksia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vastausprosentti tutkimuksessa jäi 50,6 prosenttiin, joten lähes puolet henkilökohtaista apua saavista ja työnantajina toimivista vammaisista ei kiinnostunut kyselystä ja jätti vastaamatta. Postikyselyn vastausprosentti voi jäädä alhaiseksi, joten siitä näkökulmasta katsoen voidaan vastausprosenttia pitää kohtuullisena. Tulosten yleistämiseen voi suhtautua varauksella, koska puolet kohderyhmästä ei vastannut. Voidaan miettiä, olisiko kyselylomake voitu muotoilla paremmin, jotta vastausprosentti olisi ollut korkeampi. Suljettuihin kysymyksiin voidaan katsoa vastatun hyvin. Yksittäisiä puuttuvia vastauksia oli muutama ja ne olivat eri vastaajien lomakkeissa, joten siltä pohjalta ei kysymyksiä voida todeta huonoiksi.

Avoimet kysymykset ja osiot, joissa pyydettiin perusteluja, täytettiin vaihtelevasti. Suuri osa vastaajista ohitti ne ja jätti tyhjäksi. Poikkeuksia kysymyksiin vastaamisessa ilmeni. Alussa olevat, perustietoja kartoittavat kysymykset eli sairauden tai vamman luonne ja apuvälineet, saivat kaikilta kattavan vastauksen. Kysymys numero 13 kokemuksista työnantajana toimimisesta oli onnistunut herättämään vastaajien mielenkiinnon ja siihen vastasi 31 henkilöä. Kysymys numero 16 äkillisen sijaisen tarpeesta oli myös hyvin vastattu: vain yhdeksän henkilöä oli jättänyt vastaamatta. Vastaukset viittaavat siihen, että vammaisen omatoimisuudella on merkittävä osuus sijaisen löytymisessä ja että sijaisen tarve on varsin yleistä. Ristiriita verrattuna edeltävän kysymyksen (numero 15) tulokseen näkyy selkeästi. Siihen oli vastattu, ettei ole ollut tarvetta sijaiselle (17 kpl), osa oli jättänyt vastaamatta (4 kpl) tai oli ilmoittanut ettei osaa sanoa (5 kpl). Kysymyksenasettelun onnistuminen voitaneen kyseenalaistaa, mutta kysymyksen 16 avoimen luonteen takia siitä saatuja vastauksia ei kannata sivuuttaa ristiriidasta huolimatta.

Kyselyt lähetettiin toukokuun loppupuolella, jolloin oli monia tapahtumia kuten koulujen päättäjäisiä, kesäloman alkua perheen lapsilla ym. Ajankohta ei ollut pa-

ras mahdollinen ja saattoi vähentää vastausten määrää. Muistutus kyselytutkimuksesta lähetettiin sähköpostitse kohderyhmäläisille kolme viikkoa kyselyjen lähettämistä, jolloin vastauksia oli tullut 38 henkilöltä. Tämän jälkeen kyselylomakkeita palautettiin vielä kuusi kappaletta. Kolmen vastaajan kohdalla ei aktiivisessa työsuhteessa kuitenkaan ollut yhtään avustajaa. Koska kyselyllä haettiin kokemuksia työnantajuudesta, nämä lomakkeet jätettiin analyysistä pois.

Vastaajien ikärakennetta tarkasteltaessa kiinnittyy huomio siihen, että alle 25-vuotiaita vastaajia on vain kolme. Kohderyhmän ikäjakauma on vain kyselyn lähettäneiden tiedossa, joten kadon määrä tässä ikäryhmässä jää epäselväksi. Todennäköistä on, että henkilökohtaista apua tarvitsevia olisi kyseisessä ikäluokassa, mutta he eivät jostain syystä vastanneet. Nuoremmille internetin käyttö on luontevaa ja ehkä Internet-kyselyn yhdistäminen postitettavan kyselyn rinnalle olisi voinut nostaa vastausten määrää heidän osaltaan.

Vastaajien ikärakenne, sairaudet ja vammat kuvaavat sitä, että iän karttuessa tulee sairauksia tai vammautumisia, joiden vuoksi selviytymistä tukemaan tarvitaan henkilökohtaisen avustajan apua. Kyselyn tulos viittaa siihen, että Vaasassa henkilökohtaista apua saa ja myönnetään tarpeen mukaan. Kaikissa ikäryhmissä oli henkilökohtaisen avun saajia. Vastaajista yli 65-vuotiaita kuului avun piiriin 9 kappaletta. Eläkeikä ei näytä karsivan asiakkaita pois palvelujen piiristä, kun vammaisuuden kriteerit täyttyvät ja tarve apuun on olemassa.

Vastaajien osalta henkilökohtainen apu tukee itsenäistä asumista. Itsenäisesti yksin asui 46,3 % ja itsenäisesti perheen kanssa 39 % eli peräti 85,3 % vastaajista. Itsenäistä asumista ja arjessa selviytymistä helpottavat ja tukevat käytössä olevat moninaiset apuvälineet, joita vastaajilta kartoitettiin. Henkilökohtaista avustajaa tarvittiin työssäkäyntiin, opiskeluun, asioiden hoitoon kodin ulkopuolella ja päi-

vittäisten asioiden hoitoon kotona, sekä harrastuksiin, vapaa-ajan viettoon ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Vaasalaisten vammaisten kokemukset olivat suurimmaksi osaksi myönteisiä sekä siihen, miten henkilökohtaisen avustajan apu riitti avun tarpeeseen, että siihen, miten suhtauduttiin muihin saatuihin ja käytettyihin palveluihin. Työnantajana halusi toimia 80,5 % vastaajista. Osalle työnantajan tehtävien hoitaminen ei vaikuttanut tuottavan ongelmia eivätkä he kokeneet niitä rasittaviksi. Osalla oli huoli paperitöistä ja monista työsuhteeseen liittyvistä käytännön asioista. Tämä asia olisi hyvä tiedostaa vammaispalvelussa ja avustajakeskuksessa, jotta sieltä käsin tuettaisiin työnantajuutta tarvittaessa aktiivisemmin kuin tällä hetkellä.

Vastaajista ne, jotka eivät halunneet toimia työnantajina, olivat olleet avun piirissä alle viisi vuotta. Alussa on opeteltava työsopimusasioita, hankittava avustaja ja hoidettava muut käytännön asiat ja lisäksi selvittävä vamman kanssa. Voimavarat voivat olla tiukalla ja työnantajana oleminen tuntuu raskaalta. Työnantajuuden kannattajat halusivat itse vaikuttaa työtehtäviin ja valita avustajansa. He kokivat työnantajuuden tarpeelliseksi, koska avustaja tulee heidän kotiinsa ja hyvä vuoro-vaikutus ja yhteistyön sujuminen koettiin sen tähden tärkeäksi.

Henkilökohtaisen avustajan hankkimisen apuna on mahdollista käyttää Vaasan seudun avustajakeskusta. Vastanneiden osalta 16 oli löytänyt avustajansa pelkästään sieltä. Avustajia oli löytynyt lisäksi avustajakeskuksen ja muiden eri tahojen kautta vastaajista kahdeksan kohdalla. Näin avustajakeskus oli auttanut yhteensä 24 vastaajaa. Monet olivat turvautuneet tuttaviin, sukulaisiin ja lähipiiriin. Etsittäessä luotettavaa henkilöä halutaan ilmeisesti luottaa lähipiirin suosittelemaan henkilöön ja haetaan avustajaa sitä kautta. Mitä kauemmin vastaaja oli kuulunut henkilökohtaisen avun piiriin, sitä enemmän oli tahoja ollut etsinnän apuna. Yhteinen huoli vastauksissa oli se, että hyviä avustajia oli vaikea löytää. Monilla oli ollut

opiskelijoita, jotka vaihtuivat, kun valmistuivat ja siirtyivät muualle. Avustajakeskuksella on merkittävä tehtävä sen auttaessa vammaisia löytämään itselleen sopivan avustajan.

Akuutti sijaistarve kaipaisi ratkaisumallia. Osalla oli toimivia käytäntöjä, jolloin vara-avustaja oli olemassa valmiiksi tai yksityiseltä palveluntuottajalta oli ollut mahdollista saada apua. Osa joutui turvautumaan lähiomaisiin, jopa niin että omainen oli jäänyt pois omasta työstään, koska ei ollut muuta vaihtoehtoa. Valittavasti huonon kysymyksenasettelun vuoksi ei vastaajilta saatu pitävää vastausta siihen kuinka usein tarvetta oli ollut äkillisen sijaisen hankkimiselle. Vastauksia tarpeesta tuli 28 henkilöltä. He olivat saaneet järjestettyä avun tavalla tai toisella, mutta ilmaisivat kestävämmän ratkaisun välttämättömyyden. Timo Rätty on kirjassaan *Vammaispalvelut* maininnut, että kotipalvelu voisi toimia henkilökohtaisena apuna äkillisissä tilanteissa, joissa henkilökohtainen avustaja on sairastunut tai on muu äkillinen tilanne, johon vaikeavammaisen henkilö ei ole voinut varautua, ja johon tarvitaan sijainen nopeasti.

Kyselyn avulla haluttiin konkreettisia kehittämis- ja parannusehdotuksia henkilökohtaisen avun piiriin kuuluvilta vaikeavammaisilta. Palvelut koettiin pääasiassa hyviksi ja toimiviksi. Tyytyväisten osuus oli suuri. Vastausprosentti jäi kuitenkin vaatimattomaksi, mikä voi viitata kokemukseen oman vaikutuskyvyn vähyydestä. Tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi nousi ratkaisun löytäminen siihen, miten akuutissa tarpeessa sijaisjärjestelyn saisi toimivaksi. Sen lisäksi tuli ehdotuksia siitä, että saataisiin henkilökohtaisille avustajille täydennyskoulutusta. Työnantajan kuuluu hoitaa perehdytys, mutta tuotiin esiin, että olisi hyvä jos ulkopuolinen taho kävisi läpi perusasioita avustajien kanssa. Näin avustajilla olisi yhtenäinen tietomista, sairauslomista, työnkuvasta ja muista työsuhteeseen liittyvistä asioista.

Jatkotutkimusaiheena voisi tutkia henkilökohtaisen avun piiriin laajemmin kuuluvien vammaisten mielipiteitä palveluista ja niiden toimivuudesta. Tässä tutkimuksessa rajaus tehtiin työnantajina toimiviin vammaisiin ja ulkopuolelle jäi niitä, jotka käyttivät henkilökohtaisen avun palveluja, mutta jotka eivät olleet avustajan työnantajia.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut vaativa ja haastava prosessi. Aihe on ollut kiinnostava ja tietoa vammaisuudesta on kertynyt runsaasti. Yhteistyö Vaasan seudun avustajakeskuksen kanssa alkoi helmikuussa. Kyselyn toteuttamisen aikataulu pitkittyi johtuen avustajakeskuksen työntekijän vaihtumisesta. Uuden työntekijän oli ensin perehdyttävä avustajakeskuksen toimintaan ja päästävä sisälle avustajakeskuksen työhön. Sen jälkeen oli mahdollista jatkaa opinnäytetyöhön kuuluvien käytännön järjestelyjen toteuttamista. Kyselylomakkeen saaminen lopulliseen muotoonsa vei aikaa. Tutkimuslupa saatiin toukokuussa ja kyselyiden postittaminen siirtyi toukokuun loppupuolelle. Sen jälkeen kaikki oli kiinni kyselyn saajien aktiivisuudesta ja siitä, kuinka he vastaisivat. Vastausprosentti olisi voinut olla hieman korkeampi, mutta tulokset oli mahdollista esittää siitä huolimatta.

Työn rajaaminen oli vaikeaa. Miten löytää olennainen ja saada se lyhyeen ja ytimekkääseen muotoon teoriaosuudessa? Kysymykset oli laadittu yhteistyössä vammaispalvelun ja avustajakeskuksen kanssa ja heillä oli kuva siitä, mihin he haluavat palautetta asiakkailtaan. Toivon opinnäytetyön antavan vammaispalveluille ja Vaasan seudun avustajakeskukselle sitä tietoa, jota kyselytutkimuksen avulla oltiin hakemassa. Yhden kysymyksen huono asettelu ei vaikuta lopputulokseen, kun ongelma havaittiin ja on huomioitu tulosten käsittelyssä. Pieni vastaajien lukumäärä teki haasteelliseksi kirjoitus- ja esitystavan niin, että vastaajien täysi anonymiteetti säilyisi.

Opinnäytetyön kautta olen oppinut kuinka vaativaa tutkimuksen tekeminen kaikine vaiheineen on. Nyt olisi hyvä jatkaa uudella tutkimuksella ja katsoa kuinka paljon paremmin se toteutuisi.

LÄHTEET

Ahola, A. 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Polkuja soveltavaan yhteiskunnalliseen tutkimukseen, 47–72. Toim. Viinamäki Leena ja Saari Erkki. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Apuvälineluokitus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) verkkosivut. Viitattu 21.10.2012.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketit/apuvalinepalvelut/apuvalineluokitus

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 18.9.1987/759. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 1.10.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870759>

Dahmström, K. 2011. Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning. 5. painos. Poland. Pozkal.

Eskola, J. 2007. (Teema)haastattelu - tutkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Polkuja soveltavaan yhteiskunnalliseen tutkimukseen, 32–46. Toim. Viinamäki Leena ja Saari Erkki. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Haarni, I. 2006. Keskenäistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Raportteja 6/2006. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus (Stakes), Helsinki. Valopaino Oy.

Heiskanen, M-L. 2008. Henkilökohtaisen avustajajärjestelmän kaksi vuosikymmentä suomalaisessa vammaispolitiikassa. Raportteja 10/2008. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus (Stakes). Helsinki. Valopaino Oy.

Holopainen, M., Tenhunen, L. & Vuorinen, P. 2004. Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS. Hamina. Oy Kotkan Kirjapaino Ab.

Ihalainen, J & Kettunen, T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki. WSOY pro Oy.

Kempainen, E. 2011. Esteetön yhteiskunta YK:n keinoin. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Raportti 50/2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Helsinki.

Kuntainfo 4/2009. Vammaispalvelulain muutokset 1.9.2009 lukien. Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut. Viitattu 1.10.2012.

<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1418362>

L 17.3.1995/365. Kuntalaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 1.10.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 1.10.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

L 3.4.1987/380. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 1.10.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

L 19.12.2008/981. Vammaispalvelulain muutos. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 1.10.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Lampinen, R. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysvaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki. Edita Prima Oy.

Maidell Hanna. 2011. Erityisryhmien kanssa tehtävä sosiaalityö. Vammaistyö. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja, 240-258. 3.uud. laitos. Toim. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Tallinna. Tietosanoma Oy.

Matinvesi Seppo. 2010. Prosessin ja ajoittamisen ongelmat kuntoutuksessa – ICF:n tulkintaa. Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus.

Mäkelä Nadja. YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista astuu voimaan.

Suomen YK-liiton verkkosivut. Viitattu 1.10.2012

http://www.ykliitto.fi/tiedottaa/uutiset/ykn_yleissopimus_vammaisten_oikeuksista_astuu_voimaan

Nurmi-Koikkalainen, P. 2009. Välttämätön apu elämisen mahdollistajana.

Näkökulmia vaikeavammaisten henkilöiden asumiseen ja apuun. Avauksia 7/2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Helsinki.

Paara, E. (toim.). 2005. Vammaispalvelujen järjestäminen ja osaaminen. Selvitys vammaislakien yhdistämisestä. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Yliopistopaino.

Pohjola, A. 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Polkuja soveltavaan yhteiskunnalliseen tutkimukseen, 11–31. Toim. Viinamäki Leena ja Saari Erkki. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Räty, T. 2010. Vammaispalvelut. Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Vaasa. Arkmedia OY.

Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2011. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Tampere. Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.

Säkkinen, M.. 2006. Väiliraportti Avustajatoiminnan kehittämisprojekti 2001-2004. Suomen CP-liitto ry. Helsinki. Edita Prima.

Uotinen, S. 2009. Palveluseteli. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki. Gummerus kirjapaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:9. Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006. Helsinki.

Vaasan seudun avustajakeskus. Vaasan kaupungin verkkosivut. Viitattu 1.10.2012.

http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Sosiaali_ja_terveys/Vammaispalvelut/Vaasan_seudun_avustajakeskus

VAMPO 2010-2015. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4. Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut. Viitattu 1.10.2012.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12157.

Valtakunnallinen vammaisneuvosto. Kohti yhteiskuntaa kaikille – vammaispoliittinen ohjelma. Valtakunnallisen vammaisneuvoston verkkosivut. Viitattu 1.10.2012.

http://www.vane.to/index.php?option=com_content&view=article&id=24&Itemid=30

LIITE 1

1(1)

Saatekirje

Hyvä vastaanottaja!

Olen sosionomi opiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyönä kyselytutkimuksen Vaasan vammaispalvelulle. Kyselytutkimuksella kartoitetaan henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimivien vaasalaisten vammaisten saamia palveluja ja kokemuksia työnantajuudesta ja miten palveluja voitaisiin parantaa.

Toivon että tutustutte kyselylomakkeeseen ja kattavan tuloksen saamiseksi olisi tärkeää, että mahdollisimman moni palauttaisi kyselylomakkeen täytettynä. Vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Kyselyn tulokset julkaistaan opinnäytetyössä syksyllä 2012. Palauttakaa kyselylomake oheen liitettyssä palautuskuoressa viikon sisällä siitä kun kysely on saapunut.

Tutkimusluvan on myöntänyt Vaasan sosiaalityön ja perhepalveluiden tulosalueen johtaja Erkki Penttinen. Yhteyshenkilönä on Vaasan seudun avustajakeskuksesta sosiaaliohjaaja Emma-Maria Törmä, puh. 06–325 3957, sähköposti emma-maria.torma@vaasa.fi. Vaasan ammattikorkeakoulun puolelta opinnäytetyön ohjaaja on osastonjohtaja, yliopettaja Hans Frantz, puh. 050–323 8976, sähköposti hans.frantz@puv.fi.

Vastaan mielelläni kysymyksiin ja annan lisätietoja.

Yhteistyöterveisin

Leena Hemminki

Sosionomi-opiskelija Vaasan ammattikorkeakoulu

Puh. 0400–566 393, sähköposti leena.hemminki@gmail.com

LIITE 2

1(4)

KYSELY HENKILÖKOHTAISTEN AVUSTAJIEN TYÖNANTAJILLE VAASASSA

KYSELYN AVULLA KERÄTÄÄN PALAUTETTA PALVELUJEN KEHITTÄMISTÄ VARTEN

Kysymyksiin vastataan rastittamalla vaihtoehto / vaihtoehdot, jotka vastaavat omaa tilannettasi tai kirjoittamalla vapaamuotoinen vastaus / perustelu. Jos vastaus tilaa ei riitä voit jatkaa kirjoittamista kyselylomakkeen toiselle puolelle. Vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti!

1. Mikä vamma / sairaus sinulla on?

---

2. Mitä apuvälineitä käytät?

---

3. Kuinka kauan sinulla on ollut henkilökohtainen avustaja?

_____ vuotta _____ kuukautta

4. Kuinka paljon käytät henkilökohtaista apua?

_____ tuntia päivässä _____ kertaa viikossa

_____ tuntia viikossa _____ kertaa kuukaudessa

5. Kuinka monta avustajaa sinulla on aktiivisessa työsuhteessa? _____

LIITE 2

2(4)

6. Mihin tehtäviin tarvitset henkilökohtaista avustajaa?

- päivittäisten asioiden hoitaminen kotona
  - asioiden hoitaminen kodin ulkopuolella
  - opiskelu
  - työ
  - harrastukset ja vapaa-aika
  - yhteiskunnallinen osallistuminen (esim. järjestötoiminta)
  - muu, mikä?
-

7. Koetko saavasi avustajan apua silloin kun tarvitset?

- Kyllä
  - En, miksi?
-

8. Mitä muita palveluja / tukia on käytössäsi?

- kotipalvelu
  - kotisairaanhoido
  - palveluseteli, jolla voin hankkia palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta
  - kuljetuspalvelut
  - omaishoidontuki
  - muita palveluja, mitä?
-

9. Oletko tyytyväinen palveluihin, joita saat ja käytät?

- Kyllä
- En

Perustele vastauksesi ja anna mahdollisia kehittämisehdotuksia:

LIITE 2

3(4)

10. Mitä kautta olet löytänyt avustajan?

- lähipiiristä
  - tuttavien kautta
  - avustajakeskuksen kautta
  - työvoimatoimiston kautta
  - jotain muuta kautta, mitä?
-

11. Kuka toimii henkilökohtaisen avustajasi työnantajana?

- sinä itse
- edunvalvoja
- omainen

12. Saatko apua henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimimiseen ja jos saat niin keneltä?

---

13. Mikä on kokemuksesi työnantajana toimimisesta? Kerro miten työnantajuus omalla kohdallasi toimii, mikä on hyvää ja minkä koet hankalaksi?

---

14. Haluatko toimia henkilökohtaisen avustajasi työnantajana?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Voit perustella vastaustasi. Jos et halua toimia työnantajana niin miten mielestäsi järjestelyt tulisi hoitaa tai miten palvelut siinä tapauksessa järjestettäisiin?

LIITE 2

4(4)

15. Miten henkilökohtaisen avustajasi sijaisuudet hoituvat tällä hetkellä?

- en ole ollut tilanteessa, jossa olisin tarvinnut sijaista
- kerran viikossa
- kerran kuukaudessa
- kerran puolessa vuodessa tai harvemmin
- en osaa sanoa

16. Mikäli sinulla on ollut tarve äkillisesti saada sijainen henkilökohtaiselle avustajallesi niin mitä kautta sijainen löytyi?

Mitä muuta aiheeseen liittyvää haluat kertoa ja kommentoida?

TAUSTATIETOJA:

Olen:

- Mies
- Nainen

Ikäni: _____

Asumismuotoni:

- itsenäisesti omassa asunnossa (a) yksin
(b) perheen kanssa
- vanhempien luona
- palvelutalossa
- muu asumismuoto, mikä?

Kysymyksiin vastasin:

- itsenäisesti
- henkilökohtaisen avustajan tuella
- ulkopuolisen avustajan tuella

KIITOS VASTAUKSISTASI!

LIITE 3

1(1)

Följebrev

Bästa mottagare!

Jag är en socionomstuderande från Vasa Yrkeshögskola som gör mitt lärdomsprov med hjälp av ett frågeformulär till Vasa handikappservice. Med frågeformuläret kartlägger vi hur arbetsgivare för personliga assistenter tycker att tjänster för handikappade Vasabor fungerar och erfarenheter angående hur det är att vara arbetsgivare och vilka tjänster som kunde förbättras.

Jag önskar att ni bekantar er med frågeformuläret och för att få ett tillförlitligt svar så önskar jag att så många som möjligt kunde svara på frågorna. Svaren behandlas anonymt och fullständigt konfidentiellt. Informationen av undersökningen publiceras i slutarbetet hösten 2012. Efter att ni har fått frågeformuläret har ni en vecka på er att besvara frågorna och skicka tillbaka enkäten i svarskuvertet som medföljer.

Forskningstillståndet har beviljats av resultatområdets direktör Erkki Penttinen vid Vasa socialarbete och familjeservice. Kontaktperson på Vasanejdens assistentcenter är socialhandledare Emma-Maria Törmä. Tel. 06–325 395, mailadress emma-maria.torma@vaasa.fi. Från Vasa Yrkeshögskola är kontaktpersonen för slutarbetet avdelningschefen, överlärare Hans Frantz Tel. 050–323 8976, mailadress hans.frantz@puv.fi

Jag besvarar gärna på era frågor och ger tilläggsinformation om frågeformuläret.

Samarbetshälsningar

Leena Hemminki

Socionom studerande, Vasa Yrkeshögskolan

Tel. 0400–566393, mailadress leena.hemminki@gmail.com.

LIITE4

1(4)

FRÅGEFORMULÄR FÖR ARBETSGIVARE TILL PERSONLIGA ASSISTENTER I VASA

MED HJÄLP AV FRÅGORNA VILL VI UTVECKLA SERVICEN

Frågorna besvaras med att kryssa i alternativen som motsvarar din situation eller genom ett fritt svar / motivering. Om svarsutrymmet inte räcker till så skriv på blankettens baksida. Svaren behandlas anonymt och konfidentiellt.

1. Vilket handikapp / sjukdom har du?

---

2. Vilka hjälpmedel använder du?

---

3. Hur länge har du haft en personlig assistent?

_____ år _____ månad

4. Hur mycket använder du personlig assistans?

_____ timmar per dag _____ gånger per vecka

_____ timmar per vecka _____ gånger per månad

5. Hur många personliga assistenter har du i det aktiva arbetsförhållandet?

---

6. Till vilka uppgifter behöver du personlig assistent?

- för att sköta dagliga sysslor
- för att sköta ärenden utanför hemmet
- studier
- arbete
- hobby och fritid
- deltagande i sociala aktiviteter (t.ex. föreningsverksamhet)
- andra, vilka?

LIITE 4

2(4)

7. Upplever du att du får personlig assistans när du behöver?

- Ja
  - Nej, varför?
-

8. Vilka andra tjänster / stöd är till ditt förfogande?

- hemservice
  - hemsjukvård
  - servicesedel som jag kan skaffa service från privata serviceproducenter
  - färdtjänst
  - närståendestöd
  - andra serviceformer, vilka?
-

9. Är du nöjd med de services du får och använder?

- Ja
- Nej

Motivera ditt svar och ge förbättringsförslag:

---

10. Hur har du hittat en personlig assistent?

- genom näromgivningen
  - genom bekanta
  - genom assistentcentret
  - genom arbetskraftbyrån
  - genom annat, vilket?
-

11. Vem är arbetsgivare till din personliga assistent?

- jag själv
- intressebevakare
- anhörig

LIITE 4

3(4)

12. Får du hjälp med att fungera som arbetsgivare till din personliga assistent och om du får så från vem?

---

13. Vilka är dina erfarenheter med att fungera som arbetsgivare? Berätta hur det fungerar att vara arbetsgivare, vad är bra och vad upplever du som svårt?

-

---

14. Vill du vara arbetsgivare till din personliga assistent?

- Ja
- Nej
- Kan inte säga

Du får gärna motivera ditt svar. Om du inte vill fungera som arbetsgivare hur borde det i så fall organiseras?

---

15. Hur sköts vikariat för den personliga assistenten just nu?

- jag har inte behövt vikarier
- en gång i veckan
- en gång i månaden
- en gång per halvt år eller mer sällan
- kan inte säga

LIITE 4

4(4)

16. Om du snabbt behövt en vikarie för den personliga assistenten, hur har vikarien hittats?

Skriv gärna här om du har andra synpunkter eller kommentarer?

BAKGRUNDSUPPGIFTER:

Är du:

- Man
- Kvinna

Din ålder: _____

Boendeform:

- självständigt i egen lägenhet   (a) ensam
(b) med familjen
- hos föräldrarna
- i servicehem
- annat, vad?

Frågorna har besvarats av:

- Mig själv
- Tillsammans med min personlig assistent
- Tillsammans med utomstående assistent

TACK FÖR ATT DU SVARADE PÅ FRÅGORNA

LIITE 5

1(1)

Vaasan kaupunki – Vasa stad
 Sosiaali- ja terveysvirasto – Social- och hälsovårdsverket
 Sosiaalityö ja perhepalvelut – Socialarbete och familjeservice

Päätös - Beslut
 7.5.2012

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare
 Tulosalueen johtaja

Pykälä - Paragraf
 A 41/2012

Dno - Dnr

Esittelijä - Föredragande

Asia - Ärende
 Tutkimuslupa / Leena Hemminki

Esitys - Förslag
 Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomi AMK opiskelija Leena Hemminki anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimivien vaasalaisten vammaisten saamia palveluja ja kokemuksia työnantajuuudesta ja miten palveluja voitaisiin parantaa.

Tutkimuslupa-anomus LIITE

Päätös - Beslut
 Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin:

1. Tutkimusta tehtäessä noudatetaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3. luvussa säädettyä salassapitovelvollisuutta
2. Tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä ja suojaamisessa noudattamaan henkilötietolain määräyksiä ja tutkimuksessa mahdollisesti syntyvät yksittäisten henkilöiden tietoja koskevat tutkimusrekisterit hävitetään tai arkistoidaan henkilötietolaissa edellytetyllä tavalla
3. Tutkimusraportissa ei ole yksilöitävissä tutkimuksen piiriin tai otantaan kuulunutta henkilöä
4. Mahdollisesti tarvittavassa suostumusasiakirjassa tulee ilmetä ao. henkilön lupa käyttää häntä koskevia tietoja, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja henkilöiden mahdollisuus keskeyttää osallistumisen tutkimuksiin heti niin halutessaan
5. Tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan sosiaali- ja terveystoimen käyttöön.

Allekirjoitus - Underskrift

 Erkki Penttinen

Tiedoksianto - För kännedom Hemminki, vammaispalvelun johtaja, sotela

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av

Otteen oikeaksi todistaa
 Utdragets riktighet bestyrker

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande
 Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista:
 Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfiendet av beslutet framställa ett skriftligt rättelseyrkande till: